

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Merilin Saalits

ALUSHARIDUSTEENUSE KÄTTESAADAVUS SAUE VALLAS
AVAILABILITY OF PRESCHOOL EDUCATION SERVICES IN
SAUE DISTRICT

Bakalaureusetöö
Maamajandusliku ettevõtluse ja finantsjuhtimise õppekava

Juhendaja: Maret Prits, *MSc*

Tartu 2021

Eesti Maaülikool		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51006			
Autor: Merilin Saalits		Õppekava: Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine	
Pealkiri: Alusharidusteenuse kättesaadavus Saue vallas			
Lehekülgi: 51	Jooniseid: 4	Tabeleid: 2	Lisasid: 4
Osakond / Õppetool: Majandus- ja sotsiaalinstituut			
ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: S195			
Juhendaja: Maret Prits, MSc			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2021			
<p>2017. aastal läbiviidud haldusreformi käigus liitus kolm väiksemat kohalikku omavalitsust Saue vallaga. Nüüdse valla erinevates piirkondades on erinevate suurustega alusharidusasutused ning tänaseni pole nimetatud teenuse kättesaadavuse probleemi uuritud. Samuti pole teada, kuidas hindavad teenuse kättesaadavust lapsevanemad.</p> <p>Bakalaureusetöö eesmärk on alusharidusteenuse hetkeolukorra ja kättesaadavuse välja selgitamine Saue valla alusharidusasutustes seisuga 2016 vs 2020, arvestades teenuse kättesaadavuse majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte kui ka valla alusharidusasutuses käivate laste lapsevanemate hinnanguid. Töö eesmärgi saavutamiseks kasutati kombineeritud andmekogumise ja -analüüsi metoodikat ning viidi läbi kümme kvalitatiivset poolstruktureeritud intervjuud.</p> <p>Uurimistöös selgus, et 2017. aastal toimunud haldusreform ei ole mõjutanud alusharidusteenuse kättesaadavust vallas. Valla elanike arv on tõusutrendis ning rahvastik on koondunud pigem linliku elulaadiga piirkondadesse, kus kasvab vajadus alusharidusteenuse järele. Vald on loonud ühtsed võimalused kõigile koolieelsetele lastele lähtudes valla suurusest, lasteaedade ja seal pakutavate kohtade arvust. Samuti on lapsevanemad rahul teenusepakujaga, sest vald panustab alusharidusteenusesse rahaliselt palju: kõik lasteaiad on viimaste aastate jooksul renoveeritud ning mänguväljakud on kaasaegsed. Kõigile lastele on tagatud õppevahendid ning võimalus osaleda uutes erinevates huviringides.</p>			

Bakalaureusetöö autori ettepanekud Saue valla alusharidusteenuse kättesaadavuse osas:

- 1) säilitada kõik alusharidusasutused nendes tegevuskohtades, kus nad praegu asuvad;
- 2) tagada igas lasteaia logopeediline tugiteenus, et kõik teenust vajavad lapsed saaksid enne kooli vajalikku abi;
- 3) Saue valla lapsevanematele tagada võimalus kandideerida kõikidesse valla lasteaedadesse, sõltumata elukoha piirkonnast, sest piirkonna lasteaed ei pruugi sobituda töökoha marsruudiga.

Bakalaureusetööl on Saue valla jaoks praktiline väärtus.

Märksõnad: kohalik omavalitsusüksus (vald), alusharidusteenus, teenuse kättesaadavus, haldusreformi mõju, geograafiline paiknemine

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Abstract of Bachelor's Thesis	
Author: Merilin Saalits		Curriculum: Rural Entrepreneurship and Financial Management	
Title: Availability of preschool education services in Saue district			
Pages: 51	Figures: 4	Tabels: 2	Appendixes: 4
Department / Chair: Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S) code: S195 Supervisors: Maret Prits, MSc Place and date: Tartu, 2021			
<p>During the administrative reform carried out in 2017, three smaller local governments joined Saue municipality. In different areas of the current municipality, there pre-primary education institutions of different sizes and that to date, the problem of the availability of this service has not been studied and it is also not known how the parent evaluates the availability of the service.</p> <p>The aim of the work is to find out the current situation and availability of pre-primary education services in pre-primary education institutions of Saue municipality as of 2016 vs. 2020, taking into account economic and social aspects of service availability as well as the assessments of the parents whose children attend the pre-primary education institutions. The combined data collection and analysis methodology was used to achieve the aim of the work and, a qualitative semi-structured interview was conducted in all of the examined child care institutions with one member of the board of trustees.</p> <p>The research revealed that the administrative reform that took place in 2017 had not affected the availability of pre-primary education services in the municipality. The population of the rural municipality is on the rise, and the population is rather concentrated in areas with an urban lifestyle, where the need for pre-primary education services is growing. The municipality has created uniform opportunities for all preschool children based on the size of the municipality, the number of kindergartens, and the places offered there. Parents are also satisfied with the service provider because the municipality contributes a lot to the preschool</p>			

education service and all kindergartens have been renovated in recent years, and the buildings and playgrounds are modern. All children are provided with teaching aids and the opportunity to participate in new and different hobby clubs.

Proposals of the author of the Bachelor's thesis regarding the availability of preschool education services in Saue municipality: 1) Maintain all pre-primary education institutions in the places where they are currently located; 2) ensure speech therapy support in each kindergarten so that all children in need of service receive the necessary assistance before school; 3) Parents of Saue municipality should have the opportunity to apply to all kindergartens of the municipality, regardless of the region of residence, because the kindergarten of the region may not fit the route to the workplace.

The paper has practical value for Saue municipality.

Keywords: local government unit (municipality), pre-primary education service, service availability, impact of administrative reform, geographical location

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. HARIDUSTEENUSTE OLEMUS KOHALIKUS OMAVALITSUSES	9
1.2. Kohaliku omavalitsuse mõiste ja olemus.....	9
1.2. Haridusteenuste hindamine, sh alusharidusteenuse olemus kohalikus omavalitsuses	12
1.3. Teenuste kättesaadavuse hindamine	15
2. ALUSHARIDUSE KÄTTESAADAVUS NÜÜDSES SAUE VALLAS	20
2.1. Uurimistöö metoodika ja andmed.....	20
2.2. Alushariduse kättesaadavus Saue vallas.....	22
2.2.1. Alusharidusasutuste struktuur ja aeg-ruumiline asukoht 2016 vs 2020	22
2.2.2. Alusharidusse tehtavad kulud lapse kohta 2016 vs 2020	29
2.3. Alusharidusasutuste lapsevanemate hinnangud alushariduse kättesaadavusele.....	33
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS	42
LISAD	46
Lisa 1. Intervjuu kava. Autori koostatud.	47
Lisa 2. Saue valla elanike jaotus asulate vahel 2020. aastal	48
Lisa 3. Saue valla rahvastikupüramiid 1. jaanuar 2020 (Statistikaamat).....	49
Lisa 4. Saue valla eelarve põhitegevuse kulud 2016-2020.....	50

SISSEJUHATUS

Igal kohalikul omavalitusel on kohustus luua oma vallas kõigile pooleteise- kuni seitsmeaastastele lastele võimalus käia alusharidusasutuses, kus individuaalsust arvestades toetatakse perekonda ning soodustatakse lapse arenemist ja kasvamist.

Praegune Saue vald moodustus 2017. aastal peale haldusreformi, kus ühinesid omavahel Kernu vald, Nissi vald, Saue linn ja Saue vald. 2021. aastal on Saue vallas kümme alusharidusasutust, millest neli asuvad teineteisest vaid vähem kui 5 kilomeetri raadiuses. Arvestades alusharidusasutuste sotsiaalmajandusliku taset, võib eeldada, et teenuse kättesaadavuses on mitmeid piirkondlikke erinevusi.

Töö eesmärk on alusharidusteenuse hetkeolukorra ja kättesaadavuse välja selgitamine Saue valla alusharidusasutustes seisuga 2016 vs 2020, arvestades teenuse kättesaadavuse majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte kui ka valla alusharidusasutuses käivate laste lapsevanemate hinnanguid.

Selleks, et töö eesmärki saavutada, on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on kohalik omavalitsuse, selle teenuste, sh alusharidusteenuste olemus ja kättesaadavus?
2. Milline on Saue valla alusharidusteenuste hetkeolukord aastal 2020 võrreldes aastaga 2016?
3. Kuidas on muutunud Saue valla alusharidusteenuste kulud peale ühinemist?
4. Millised on lapsevanemate hinnangud alushariduse kättesaadavusele seisuga 2020?

Töö koosneb kahest peatükis ja lisadest. Esimeses peatükis käsitletakse uuritava teema teoreetilist olemust. Teema mõistmiseks kirjeldatakse kohaliku omavalitsuse mõistet ning antakse ülevaade kohaliku omavalitsuse haridusteenuste, sealhulgas alusharidusteenuste, olemusest. Paremaks mõistmiseks antakse ülevaade ka teenuste kättesaadavusest ja selle hindamise meetoditest, seletamaks lahti kättesaadavuse mõistet erinevate teooriate võrdlusest.

Töö teises peatükis analüüsitakse alusharidusteenuste kättesaadavust Saue vallas, arvestades nii Saue valla alusharidusteenuste struktuuri, aeg-ruumilist paiknevust ja täituvust ning kas ja kuidas on mõjutanud 2017. aastal toimunud haldusreformi teenuste kättesaadavust. Selgitatakse välja, kuidas hindavad teenuse kättesaadavust lapsevanemad.

Uurimistöö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kombineeritud andmekogumise ja -analüüsi metoodikat. Teoreetilises osas kasutatakse erinevaid teemakohaseid allikaid, kohalike omavalitsust puudutavaid õigusakte, arengukavu jms, selgitamaks töös kasutatavaid märksõnu ning loomaks nende põhjal teoreetilise aluse ja seose uurimistöö empiirilise tulemusega. Kvantitatiivsete meetoditega analüüsitakse Saue valla alusharidusse tehtavaid kulutusi, alusharidusteenuste kättesaadavust lähtudes triangulatsiooni põhimõtetest. Selleks, et selgitada välja Saue valla lapsevanemate hoiakuid ja arvamusi, kasutatakse esmaseid andmeid ning viiakse läbi kvalitatiivne poolstruktureeritud intervjuu kõigis kümnes uuritavas lasteasutuses ühe hoolekogu liikmega. Töös kasutatakse tulemuste võrdlemiseks vajalikke teiseseid andmeid, mida saadakse Eesti Statistikaametist, ARNO andmebaasist, kohaliku omavalitsuse dokumentidest ning Saue Vallavalitsuses.

Bakalaureusetöö autor tänab enda juhendajat Maret Pritsi, kes oli kogu bakalaureusetöö kirjutamisel abiks ja suureks toeks. Samuti tänab töö autor Saue valla abivallavanemat Andres Kaarmanni, kes pakkus mitmekülgselt abi vallaga seonduvates küsimustes ning kohaliku omavalitsuse alusharidusasutuste lapsevanemaid ja hoolekogu liikmeid, kes olid nõus käesoleva uurimistöö raames osalema poolstruktureeritud intervjuule vastamises.

1. HARIDUSTEENUSTE OLEMUS KOHALIKUS OMAVALITSUSES

1.2. Kohaliku omavalitsuse mõiste ja olemus

Kohalik omavalitsus on demokraatliku ühiskonnakorralduse toimimise alus, mis asub riigi territooriumi haldusjaotusel ning mida iseloomustab elanike huvide esile tõstmine. Teisisõnu elanike poolt valitud esinduskogu korraldab valla tegevust, täites ülesandeid ja tehes olulisi otsuseid, mis puudutavad kohalikku elu ning mille kaudu aidatakse kaasa omavalituse arengule. Esinduskogu ehk volikogu valivad kohaliku omavalitsuse hääleõiguslikud liikmed ning volikogusse saavad kandideerida kõik Eesti ja Euroopa Liidu kodanikud, kellel on püsiv elukoht vastavas vallas. Kandideerija ei tohi kanda karistust ning olla kohtu poolt kuriteos süüdimõistatud. (Rahandusministeerium 2017)

Omavalitus peab iseseisvalt lahendama ja korraldama kõiki kohaliku eluga seonduvaid küsimusi järgides seaduseid. Omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada üksuse omandisse kuuluvate koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide ja gümnaasiumide ülalpidamist. Seadusega on ette nähtud, et nendes asutustes tehtavaid mõningaid kulutusi võidakse katta riigieelarvest. (Kohaliku omavalitsuse korralduse... § 6)

Kohaliku omavalitsuse mõistet võib tõlgendada mitmeti ning seda on erinevate autorite poolt käsitletud eri laadi. Eesti Vabariigi kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses käsitletakse §2 mõistet kohalik omavalitsus kui põhiseaduses määratud omavalitsusüksuse demokraatlikult loodud võimuorganite võimet, õigust ja kohustust seadust järgides, ilma kõrvalise abita, korraldada kohaliku elu, lähtudes valla- või linnaelanike huvidest ning arvestades omavalitsuse arengu iseärasusi (Kohaliku omavalitsuse korralduse... § 2 lg 2).

Seevastu Bailey (1999, 2) defineerib kohaliku omavalitsust kui demokraatlikult valitud organit, kelle ülesandeks on oma territooriumil avaliku sektori teenuste pakkumine rahvale. Temaga samal arvamusel on Mäeltsemees (2002, 374), kelle hinnangul võib antud mõistet mõista

erinevalt. Esmalt on Mäeltsemehe sõnul kohaliku omavalitsuse puhul tegemist haldusterritoriaalse üksusega, teisalt käsitledes on tegemist aga kohaliku omavalitsuse organiga ning kolmanda lähenemise puhul on tegu detsentraliseeritud juhtimisega, kus korraldatakse kogukondliku elu. Leetsaare (2012, 554) sõnul on kohalik omavalitsus samaaegselt nii asutus kui ka ühistu ning samuti ühistulise omandi kandja ehk selle omanik, valdaja ja käsutaja.

Alates 1993. aastast kehtib Eestis ühetasandiline omavalitsussüsteem, mille põhjal on Eestis üksustena tegutsevad nii vallad kui ka linnad õigusliku oleku poolest võrdsed. Hetke seisuga on Eestis 79 kohalikku omavalitsust, mis on jaotatud 64 vallaks ja 15 linnaks ning kõik omavalitused peavad iseseisvalt lahendama ja korraldama kohaliku eluga seonduvaid küsimusi. Omavalitsusüksused võivad moodustada võimu jaotamise eesmärgil, omavalitsuse põhimääruse alusel, oma aladel piiratud omavalitsusliku staatusega omavalitususi ja linnaosi, mis järgivad kohaliku omavalitsuse poolt korraldatud seaduseid (Rahandusministeerium 2020). Kohalikel omavalitsustel on ka õigus moodustada liite ja ühisasutusi teiste omavalitsustega, kuid üksuste piire ei tohi muuta ilma seotud omavalitsuste arvamuste ära kuulamiseta. (Eesti Vabariigi Põhiseadus § 158-159)

Kõikidel kohalikel omavalitsustel peab olema eri eluvaldkondade arengu lõimumise ja koordineerimise alusel loodud eelarve, mis koosneb arengukavast ja eelarvestrateegiast. Eelarve on rahaline plaan strateegiliste plaanide elluviimiseks, mille aluseks on valdade haldusfunktsioonide täitmine ja arengu kavandamine omavalituses (Arengukava, eelarvestrateegia...2013, § 5).

Igal omavalitsusel on iseseisev eelarve, mille kujundamise alused ja korra sätestab seadus (Eesti Vabariigi põhiseadus § 157). Eelarve koostatakse üheks kalendriaastaks ning sama eelarvetsükkel kestab ligikaudu kaks aastat. Tsükkel algab alusandmete kogumisega ning lõppeb aastaaruande kinnitamisega. Eelarvet on lubatud valdadel ja linnadel koostada nii kassaku kui ka tekkepõhisena ning see koosneb põhitegevuse tuludest ja kuludest, investeerimis- ja finantseerimistegevusest ning likviidsete varade muutustest. (Kukk 2012: 10-28)

Arengukavade kavandamine peab olema igas kohalikus omavalitsuses jätkusuutlik protsess, sest arengukava peamiseks ülesandeks on omavalitsuste toetamine järjekestvalt toimuvate muutustega ning nendega edukalt hakkama saamine. Selleks on vajalik arengukavade

kavandamisel aluseks võtta valla eri eluvaldkondade arengu integreerimine ja koordineerimine. Arengukava peab endas sisaldama majandusliku ja sotsiaalse keskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi, probleeme ja strateegilisi eesmärgke tegevusvaldkondade lõikes ning andma ülevaate, millised on eesmärkide läbiviimiseks vajalikud tegevused arengukava perioodil. (Kohaliku omavalitsuse korralduse... § 37). Kuna omavalitsuse eesmärk on, et kava oleks järjepidev ja arvestaks erikeskkonna muutujatega, siis on oluline, et välja on toodud kõik vajalikud tegevused seatud eesmärkide täideviimiseks. Vallad on pidevas arengu ja kasvu trendis ning et kavad oleksid vastavalt sellele koostatud, peab koostaja tundma hästi planeerimismeetodeid ja -vahendeid ning teadma vastust eelkõige küsimusele, mis on piirkonna potentsiaalid pikemas perspektiivis, mitte küsimusele, mis on potentsiaalid praegusel ajahetkel. (Noorkõiv 2002: 13)

Kohalik omavalitsus koostab arengukavaga samaaegselt eelarvestrateegia, mis on sisult selgitustega finantsplaan. See võib olla nii arengukava osa kui iseseisev dokument, mis on kavaga seotud ning selle nõuded on määratud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses (Kohaliku omavalitsuse korralduse... § 37 lg 1). Eelarvestrateegia võtab kokku, millised on omavalitsuse rahalised võimalused ning vajadused neljal järgneval aastal. See annab ülevaate, millised on tegelikult olemasolevad vahendid ja võimalused ning millistesse piiridesse tuleb tehtavad kulutused mahutada. Eelarvestrateegias peab olema esitatud vallas olevate üksuste majanduslik olukord ja analüüs koos arvnäitajatega. (Kohaliku omavalitsuse üksuse... § 20)

2017. aastal toimus Eestis omavalitsuste haldusreform, mille käigus ühinesid paljud omavalitsused ja linnad. Nende hulgas ühinesid omavahel Kernu vald, Nissi vald, Saue vald ja Saue linn, neljast omavalitsusüksusest sai Saue vald (Saue vald 2020). Haldusreformi eesmärgiks on omavalitsusüksuste võimekuse parandamine, et seeläbi täita neile seadusega sätestatud ülesanded ning et omavalitsused oleksid suutelised avalike teenuste pakkumisel säilitama kvaliteeti. (Haldusreformi seadus § 1 lg 2). Eesmärgi täitmiseks sätestati kriteeriumid, mille kohaselt omavalitsuste miinimumsuuruseks pidi moodustuma vähemalt 5 000 elanikega omavalitsus üksus, kuid soovituslik suurus oli vähemalt 11 000 elanikuga omavalitsus (Haldusreformi seadus § 3). Eranditeks olid suure pindalaga, kultuurilise eripäraga ning saarvaldade omavalitsused. (Taluste 2018: 37)

Haldusreform viidi läbi kahes etapis, kus esmalt oli kohalikel omavalitsustel võimalus ühineda omal algatusel ehk vabatahtlikult. Omal algatusel ühineda soovinud omavalitsused pidid 2017. aasta jaanuariks esitama riigile volikogu otsuse ühinemise taotluse kohta, mis kajastas kriteeriumi täitmist. Selles etapis ühinesid vabatahtlikult ka Kernu vald, Nissi vald, Saue vald ja Saue linn, valla nimeks sai rahvahääletuse tulemusena Saue vald (Haldusreform 2016). Teiseks etapiks oli Vabariigi Valitsuse algatatud ühinemine, kus kriteeriumitele mitte vastavatele omavalitsustele tegi valitsus seadusest tulenevalt ühinemise ettepaneku. Seadusest tulenevalt viidi enne mõlemat etappi läbi ka kohustuslik rahvaküsitlus, kuid küsitluse tulemused ei olnud ühinemise otsuses määravad. (Taluste 2018: 80-82)

Kohalik omavalitsus on demokraatliku ühiskonnakorralduse toimimise alus, mis asub riigi territooriumi haldusjaotusel ning mida iseloomustab elanike huvide esile tõstmine (Rahandusministeerium 2017). Omavalitsus peab iseseisvalt lahendama ja korraldama kõiki kohaliku eluga seonduvaid küsimusi järgides seaduseid. Lisaks peab olema kõikidel kohalikel omavalitsustel eri eluvaldkondade arengu lõimumise ja koordineerimise alusel loodud eelarve, mis tugineb arengukavale ja eelarvestrateegiale. Eelarve peab olema koos arengukava ja eelarvestrateegiaga jätkusuutliku ning andma ülevaate ühe kalendriaasta rahalistest võimalustest ja plaanidest.

1.2. Haridusteenuste hindamine, sh alusharidusteenuse olemus kohalikus omavalitsuses

Haridus on oskuste, teadmiste, väärtuste, vilumuste ja käitumisnormide süsteem, mis on õppeprogrammidega ettenähtud. Hariduse eesmärgiks on luua pidevõppeks eeldused igapäevasele ja võimaldada soodsaid tingimusi nii isiksuse enda, perekonna, eesti rahvuse kui ka Eesti ühiskonna arenguks maailma majanduse ja kultuuri kontekstis. (Eesti Vabariigi haridusseadus § 2)

Eesti Vabariigi haridusseaduse kohaselt on iga kohaliku omavalitsuse ülesanne kavandada kava oma piirkonna hariduse arengut ning seejärel see ellu viia. Omavalitsused peavad asutama,

vajadusel ümber korraldama ja sulgema munitsipaalharidusasutusi, lisaks peavad olema kõik piirkonnas asuvad haridusasutused registreeritud. Igal haridusasutusel peab valla poolt olema korraldatud transport haridusasutusse ja tagasi ning toitlustamist. Selleks, et ülesanded ja kohustused oleksid täidetud määrab kohalik omavalitsus ametisse vastava isiku, kes koostab ja viib ellu hariduse arenguprogrammid. (Eesti Vabariigi haridusseadus § 7)

Haridus jaotatakse ülesannete aluselt üld-, kutse- ja huvihariduseks. Üldharidus jaguneb omakorda alus-, põhi- ja üldhariduseks. Alusharidust omandavad pooleteise kuni seitsme aastased lapsed valla poolt võimaldatud õppeasutuses. Koolieelsete lasteasutuste eesmärgiks on individuaalsust arvestades toetada perekonda ning soodustada lapse arenemist ja kasvamist. Alusharidusasutusi juhib juhataja koos hoolekogu ja pedagoogilise nõukoguga. Selleks, et alusharidus toimiks õigel suunal ja oleks laste arengut toetavat, on loodud riiklikud õppekavad, mille koolieelsed lapsed läbivad ning mille läbinu saab endale koolivalmiduskaardi, kus on välja toodud lapse arengu tulemused ja kool, kuhu minnakse edasi õppima. Õppeasutus võib otsustada ise päeva- või nädalakava koostamise üle, kuid oluline on järgida seejuures riikliku õppekavaga seatud piiranguid. (Haridus- ja Teadusministeerium 2020)

Haridusasutuste juhid valitakse välja omavalitsuse poolt korraldatud konkursil ning juht asub ametisse tähtajatu lepinguga. Lisaks juhile tegutseb koolieelsetes asutustes ka hoolekogu, mis on alaliselt tegutseb organ ning mille koosseis on seadusega määratud. Alusharidusasutuse hoolekogusse kuuluvad iga rühma lapsevanemate, õpetajate ja valla esindaja ning nad ei tohi olla alusharidusasutuse juhtivtöötajad (Kooli ja lasteaia... § 2). Hoolekogu ülesandeks on reguleerida haridusasutuse tööd ning toetada lasteaegade tegevust, tehes ettepanekuid valla täitevorganile alusharidusasutusega seotud küsimustes. Juhil on kohustus oma tegevustest hoolekogule aru anda. (Eurydice 2018).

Haridusasutustes, sealhulgas alusharidusasutustes, õpetavad õpilasi erialase kõrgharidusega õpetajad, kellel on pedagoogiline pädevus. Koolieelsetes asutustes on igas rühmas nii õpetajad kui ka õpetaja abid. Seadusega on kehtestatud õpetajatele ja õpetajaabidele suhtarv, mis on alla kolme aastaste lastel 1:7-le ning üle kolme aastastele 1:10-le, mis tagab parema alushariduse kvaliteedi. Kui suhtarv on paigas, jõuab õpetaja suhelda ja individuaalselt toetada iga lapse tegevust ja arengut. Alusharidusasutustes on toeks lisaks õpetajatele ka logopeedid ja muu eripedagoogiline tugi. (Eurydice 2021)

Hariduse arendamiseks on loodud mitmeid strateegiad, mis loovad erinevaid eesmärke ning meetmeid strateegiate rakendamiseks. Eesti elukestva õppe strateegia kohaselt on õppimine pigem eluviis. Strateegia toob välja, et Eesti riigi eesmärk peaks olema koostöös omavalitsustega tagada kõikidele elanikele võrdväärsed võimalused kvaliteetse hariduse omandamiseks. Aegade jooksul on piiranud võrdväärsete võimalusi hariduse omandamiseks sotsiaalsed, keelelised, soolised, majanduslikud ja regionaalsed barjäärid, kuid see on juba praegu muutusjärgus positiivses suunas. (Eesti elukestva õppe... 15)

Vallal on kohustused ja ülesanded, mida seadusepõhiselt on vaja täita ning mille kohaselt jagunevad põhitegevuse kulud omakorda veel kümneks erinevaks tegevusalaks. Üheks tegevusalaks on haridus, mis hõlmab endas nii lasteaedade, koolide, lasteaia- ja kooliteenuse ostmist teistest kohalikest omavalitsustest kui ka noorte huvihariduse, koolitoidu, koolitranspordi ja selle valdkonna haldamist (Saue valla... 2020: 9). Alusharidusse tehtavad põhitegevus kulud jagunevad majandamis- ja tööjõukuludeks ning eralasteaedadelt ja teistelt kohalikelt omavalitsustelt ostetavaks lasteaiateenuseks. Lisaks maksab kohalik omavalitsus teatud osa lasteaiatoidust, mille maksmiskord on omavalitsuste lõikes erinev. (Saue valla 2019: 32)

Igal kohalikul omavalitsusel on koostatud eelarve, mis koosneb viiest erinevast osast ning mis võib olla nii kassa- kui ka tekkepõhine (Kohaliku omavalitsuse üksuse... § 5 lg 1). Eelarve üheks osaks on põhitegevuse kulud, kus kajastatakse kõiki omavalitsuse kulusid, antakse põhjendustega ülevaade kulude muutumisest ning võrreldakse neid eelmise aasta eelarve täitmisega. Põhitegevuse kulud jaotatakse majandusliku sisu järgi vähemalt kaheks: antavad toetused ja muud tegevuskulud (Kohaliku omavalitsuse üksuse... § 15). Põhitegevus kulude osa kaetakse vallaeelarvesse laekuvate maksutulude, saadud toetuste ja muude tulude arvelt ning kaupade ja teenuste müügituluga. Oluline on anda antud eelarve osas ülevaade kulude muutumisest koos põhjendustega võrreldes eelneva aastaga (Saue valla... 2020: 4)

Kohalike omavalitsuste põhitegevus kuludest moodustab igal aastal üldjuhul suurima osa, ligikaudu poole kogu põhitegevus kuludest, haridusvaldkond (Statistikaamet 2020), mis hõlmab endas lasteaedu, lasteaia- ja kooliteenuste ostmist teistelt kohalikelt omavalitsustel, noorte huviharidust ja -tegevust ning valdkonna teenuste haldamist. Haridusvaldkonna eesmärk on tagada lastele vajalikud tingimused hariduse omandamiseks ning soodustada noorte huvi ja

võimalusi huvihariduse vastu. Tihti tehakse koostööd naaberomavalitsustega ja erasektoritega, seda nii alus- ja üldhariduseteenuste kui ka huviharidusteenuste osas. (Saue valla 2021: 9)

Sarnaselt põhitegevuskuludele kajastab omavalitsus ka põhitegevuse tulu, mis koosneb maksudest, toetustest ja muudest tuludest. Üheks tulu allikaks on haridusasutuste majandustegevuse tulud, kus kajastatakse lasteaedade kohatasude ja valla lasteaedade kohtade müügist teistele omavalitsustele saadavat tulu. (Saue valla... 2020: 7)

Igal kohalikul omavalitsusel on ülesanne kavandada kava oma piirkonna hariduse arenguks ning seejärel see ellu viia. Haridus jaotatakse ülesannete alusel ning sellest tulenevalt jaotatakse üldharidus omakorda veel kolmeks: alus-, põhi- ja üldharidus. Alusharidust omandavad pooleteise kuni seitsme aastased lapsed valla poolt võimaldatud õppeasutuses ning tänu suhtearvule lasteaedade rühmas toetatakse iga lapse arengut ja kasvu individuaalselt järgides riikliku õppekava. Kohalikel omavalitsustel on koostatud eelarve, mille osadeks on teiste hulgas põhitegevuse tulud ja kulud. Põhitegevuse kuludest suurima osa moodustab igal aastal haridusvaldkond, mille eesmärgiks on tagada lastele vajalikud tingimused hariduse omandamiseks. Eelarve tulu allikaks on haridusasutuste majandustegevuse tulud, kus kajastatakse lasteaedade kohatasude ja valla lasteaedade kohtade müügist teistele omavalitsustele saadavat tulu.

1.3. Teenuste kättesaadavuse hindamine

Kohalikel omavalitsus üksustel on ära määratletud võimekuse indeks, mis tuleneb territooriumist ja korporatsiooni liikmetest ehk valla elanikest ning nende poolt moodustatud organisatsioonidest ja võrgustikest. Lisaks on omavalitsus üksused valitsemis- ja haldamisstruktuurid mille võimekus väljendub kohaliku elu korraldamise võimes ja avalike teenuste osutamise, sealhulgas alusharidusteenuse osutamisel. (Kohaliku omavalitsus üksuse...2013: 5-6)

Kohaliku omavalitsuse indeksi mõõtmisel võetakse arvesse nii territoriaalseid üksuseid kui ka valitsemis- ja haldamisstruktuure. Territoriaalsete üksuste puhul on indeksi

mõõtmiskomponentideks rahvastik ja maa, kohaliku majanduse ja elanikkonna heaolu. Need komponendid on olulised ka valdade võimekuse hindamisel. Valitsemis- ja haldusstruktuuride indeksi mõõtmiskomponente kirjeldatakse läbi valitsemise, haldamise ja teenuste osutamise organisatsioonilise võimekuse, kohaliku omavalitsuse finantsvõimekuse ja kohalike avalike teenuste osutamise võimekuse (Kohaliku omavalitsus üksuse...2013: 5-6). Käesoleva töös kasutatakse mõlemaid hindamise meetodeid, arvestades nii valla elanike heaolu kui ka kohaliku omavalitsuse finantsvõimekust alusharidusteenuse osutamisel.

Teenuste kättesaadavust võib hinnata erinevalt, kuid esmatähtis on, et hindamise käigus leitakse vastus valdkonnaülesele küsimusele. Oluline on osata hinnata, kus asuvad teenust pakuvad asutused ehk kui kodulähedane on teenusepakkuja. Teenuse kättesaadavust hinnates peab uurima, kuidas paiknevad teineteise suhtes alusharidusasutused, lähtudes alusharidusteenust kasutavate koolieelsete laste arvust ja paiknemisest piirkonniti vallas. Pakutav teenus peab olema vallas jaotatud vastavalt alusharidusteenuse vajadusele (Sepp jt 2018: 182). Kohalike omavalitsuste elanike jaoks on oluline, et haridusteenuse, sealhulgas alusharidusteenuse kättesaadavus oleks laste kodukohale võimalikult lähedal, säilitades sealjuures (teenuse) kõrget kvaliteeti. (Starodubtseva 2020: 33)

Mõõtes sotsiaalmajandusliku sihtrühma kättesaadavust, mis kirjeldab nii üksikisiku kui ka perekonna suhtelist asetust ühiskonnas ning on määratletud mitmete teguritega nagu näiteks haridustase ja sissetulek, tuleb andmete kogumisel lähtuda valdkonna põhiste registre, aktidele ja dokumentidele (Sepp jt 2018: 182).

Kohalike omavalitsuste alusharidusvaldkonna tegevuse kompetentsus on määratud Eesti Vabariigi koolieelse lasteasutuse seadusega ning sellest tulenevate õigusaktide ja määrustega. Koolieelse lasteasutuse seaduse kohaselt korraldab ja kujundab lasteasutuste paiknemist vallavolikogu. Omavalitsustel on õigus teha ümberkorraldamisi või -kujundamisi lasteasutuste paiknemise osas kui nähakse selleks vajadust (Koolieelse lasteasutuse seadus § 33). Ümberkorraldusi või -kujundusi tehes on kohustus kohalikul omavalitsusel meeles pidada, et kõigil valla poolelise- kuni seitsmeaastastel lastel, kelle elukoht on antud vallas, peab olema tagatud võimalus käia teeninduspiirkonna alusharidusasutuses. (Koolieelse lasteasutuse seadus § 10)

2017. aastal toimunud haldusreformi ühinemislepingu kohaselt ükski munitsipaallasteaed oma tegevust lõpetama ei pidanud ning alusharidusasutused võisid jätkata oma tegevust endises asukohas (Lõhmus jt 2016: 57). Kuigi kõik Eesti alusharidusasutused võisid oma tegevust jätkata, alustati lasteaedade poolt pakutavate teenuste analüüsimisega ning alates 2017. aastast on kohalike omavalitsuste alusharidusasutustes viidud läbi mitmeid muudatusi töökorralduses, mille tulemusena on 25 Eesti lasteaeda ühinenud nii omavahel kui ka põhikoolidega (Haridussilm 2021). Täpselt ei ole teada, kas alusharidusasutuste ühinemine ja ümberkorraldamine on mõjutanud teenuse kättesaadavust piirkonniti ning kuidas suhtuvad sellesse teenust vajavate pooleteist- kuni seitsmeaastaste laste vanemad.

Kättesaadavus on laialdane mõiste ning seda võib mõista erinevates kontekstides erinevalt. Eesti keele seletava sõnaraamatu kohaselt on kättesaadavus (kellelegi) valdusse, omandusse võtmiseks või saadaval olev asi (EKSS 2009). Haridus- ja teadusministeeriumi hinnangul on haridusteenuse kättesaadavus laste individuaalsete nii akadeemiliste kui ka sotsiaalsete võimete ja vajaduste hindamine ning vajalike tugisüsteemide tagamine (Haridus- ja Teadusministeerium 2021). Nendest erinev on Abankina ja Filatova (2017: 2) kättesaadavuse mõiste seletus. Nende autorite hinnangul on alusharidusteenuste kättesaadavus sõltuv lasteaedade arvu ning kohatasu suhtest ning perekonna rahalistest võimetest tasuda lasteaiakoha eest.

Alus-, põhi- ja gümnaasiumiharidus peab olema kättesaadav kõigile inimestele võrdväärselt, sõltumata nende sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, soost, rahvusest, hariduslikust erivajadusest ning elukohast. (Starodubtseva 2020: 28)

Inimeste haridustee saab alguse alushariduse omandamisega, millega luuakse eeldused edukaks edasijõudmiseks tuleviku igapäevaeluks. Alusharidust on võimalik omandada koolieelsetel lastel alusharidusasutustes, kus luuakse hariduslikud eeldused oskuste, vilumuste, teadmiste ja käitumisharjumiste kujunemisele ning seetõttu on oluline, et teenuse kättesaadavuseks oleks tagatud kõigile lastele võrdsed võimalused, arvestades nii erivajadusi, elukohapiirkonda ning vanemate rahalisi võimalusi. (Starodubtseva 2020: 26)

Alusharidusteenuse pakkumiseks ning selle toimimiseks peavad igal lasteaias olema rahalised vahendid, millega kaetakse tehtavad kulutused, näiteks majandamiskulud, õppevahendid ja töötasu. Lasteasutuste rahastamine toimub läbi kolme allika: riigieelarve ja valla- või

linnaeelarve vahendid, vanemate poolt kaetav osa, annetused. Lapsevanemate poolt kaetav osa hõlmab endas osaliselt majanduskulusid, personali töötasu, sotsiaalmaksu ja õppevahendeid. Lisaks on lapsevanema kohustus katta ka alusharidusasutuse toidukulud, mille päevamaksumus on igas asutuses eraldi hoolekogu ja direktori poolt kooskõlastatud. (Koolieelse lasteasutuse seadus § 27)

Vanemate poolt kaetava osalustasu suurus ühe lapse kohta moodustub 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast ühes kuus. 2020. aasta seisuga on töötasu alamäär 584 eurot ning 20% sellest 116,8 eurot. Osalustasu on kuupõhine tasu, mille maksmise kohustus tekib lapsevanemal päevast, mil lapsel tekib õigus minna lasteaeda ning lõpeb päeval, millal laps lasteaia nimekirjast välja arvatakse (Saue valla koolieelsetes... § 2-3). Lapsevanema poolt kaetava osalustasu määratakse valla- või linnavolikogu otsusel ning võib olla ühes kuus omavalitsuste lõikes erinev. Erinevus koolieelsete laste lapsevanemate poolt tasutav osalusmäär võib tuleneda lapse vanusest, lasteasutuste majandamiskuludest ja muudest asjaoludest. (Koolieelse lasteasutuse seadus § 27)

Koolieelsete laste lapsevanematel on oluline roll oma lapse haridustee kujundamisel. Neil on kohustus luua lapsele soodsad tingimused alushariduse omandamiseks (Koolieelse lasteasutuse seadus § 18). Lisaks on vanematel võimalus lapse heaolu nimel teadlikult suunata oma koolieelse lapse arengut ja loomuliku huvi erinevate tegevuste vastu, viies lapse alusharidusasutusse või lastehoidu. Kuna lapsevanemad on kaasatud õppekava koostamisesse ning neil on õigus tunda huvi ja nõuda vajalike tingimuste loomist alusharidusasutustes koolieelsete laste arenguks ja kasvamiseks, on eelduste kohaselt koolieelsete laste lapsevanemad rahul omavalitsuste poolt pakutava alusharidusteenusega. (Rahandusministeerium 2020)

Selleks, et teada saada, millised on tegelikud lapsevanemate hinnangud alusharidusteenuste kättesaadavusele ning milline on nende ootus kvaliteetse alusharidusteenuse suhtes, tuleks viia läbi intervjuu või küsitlus lapsevanematega või/ ja hoolekogu liikmetega.

Töö autor käsitleb töös mõistet alusharidusteenuste kättesaadavus kui sõltuvust alusharidusasutuste arvust, teenuse kaugust kodukohast ning valla lasteasutustes käivate laste vanemate poolt kaetava osalustasu suurusest. Töö autor uurib Saue valla elanike ja

alusharidusasutuste arvu ning paiknemist, koolieelsete laste arvu ja selle muutust, geograafilist paiknemist, alusharidusse tehtavaid kulutusi.

Teenuste kättesaadavust võib hinnata erinevalt, kuid esmatähtis on, et hindamise käigus leitakse vastus valdkonnaülesele küsimusele. Alusharidusasutuste kättesaadavuse hindamisel on oluline, kuidas asetsevad alusharidusteenust pakkuvad asutused üksteise suhtes, kas kõigile koolieelsetele lastele on tagatud teenuse kättesaadavus kodukohale võimalikult lähedal ning kuidas haldusreform on mõjutanud alusharidusasutuste ühinemist ja ümberkorraldamist. Lapsevanematel on suur roll oma laste haridustee kujunemisel, sest nende otsustada on, kuidas ja kus laps oma alushariduse omandab (lasteaed, erahoid jne). Seetõttu on oluline teada, kuidas hindavad alusharidusteenuse kättesaadavused lapsevanemad ning millised on nende hinnangud teenusepakkujale.

2. ALUSHARIDUSE KÄTTESAADAVUS NÜÜDSES SAUE VALLAS

2.1. Uurimistöö metoodika ja andmed

Töö eesmärk on alusharidusteenuse hetkeolukorra ja kättesaadavuse hindamine Saue valla alusharidusasutustes seisuga 2016 vs 2020, arvestades nii teenuse kättesaadavuse majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte kui ka valla alusharidusasutuses käivate laste lapsevanemate hinnanguid.

Eesmärgi saavutamiseks kasutatakse bakalaureusetöö empiirilises osas kombineeritud andmekogumise ja -analüüsimetoodikat, mille aluseks on võetud juhtimisuuring. Juhtimisuuringus uuritakse ilminguid nende tavapärases keskkonnas ning üht objekti võimalikult erinevatest seisukohtades, kasutades andmete kogumiseks erinevaid viise, nagu näiteks intervjuud ning eelarve- ja tegevusaruanded. (Laherand 2008: 74-77)

Töös uuritakse, kuidas on mõjutanud Saue valla alusharidusteenuse kättesaadavust haldusreform. Kvantitatiivsel meetodil uuritakse Saue valla elanike ja alusharidusasutuste arvu ning paiknemist, koolieelsete laste arvu ja selle muutust, geograafilist paiknemist, alusharidusse tehtavaid kulutusi. Kohaliku omavalitsuse dokumentide baasil analüüsitakse ja võrreldakse (2016 vs. 2020) Saue haridusteenuste haldamise süsteemi ning kuidas on muutunud alusharidusse tehtavad kulutused, alusharidusasutuste poolt pakutavate kohtade ning teenust kasutavate laste arv.

Bakalaureusetöös on kasutatud nii esmaseid kui ka teiseseid andmeid. Esmased andmed on andmed, mis on uurimisprobleemi jaoks töö autori poolt kogutud asjakohased andmed, mis on saadud intervjuude, vaatluste, küsitluste või eksperimendi abil. Töö esmased andmed on kogutud uurimistöö autori koostatud ja läbi viidud poolstruktureeritud intervjuude abil. Intervjuud viidi läbi Saue valla alusharidusasutuste hoolekogu liikmete ja lapsevanematega. (Ghauri, Grønhaug 2004: 92-95)

Teisesed andmed on varasemalt, kellegi teise poolt usaldusväärne ning teatud eesmärgiga kogutud informatsioon, mida on võimalik kasutada vaadeldava probleemi uurimisel. Käesoleva bakalaureusetöö empiirilises osas kasutatakse põhiliste andmeallikadena teisesed andmeid, mis on saadud Eesti Statistikaametist, Saue vallavalitsusest jne. (Ghauri, Grønhaug 2004: 87-91)

Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutatakse töös kombineeritud andmekogumise meetodid. Omavalitsusüksuse dokumentide analüüsimisel keskendutakse Saue valla alusharidusteenuse kättesaadavuse väljaselgitamisele. Viiakse läbi dokumentide kvalitatiivne sisuanalüüs, peale mida võrreldakse kvantitatiivse ja kvalitatiivse meetodil saadud tulemusi omavahel.

Kvalitatiivse poolstruktureeritud intervjuude põhjal analüüsitakse alusharidusteenuseid Saue vallas. Poolstruktureeritud intervjuu on kvalitatiivsete uuringute levinuim andmekogumis viise, mida kasutatakse ühekordse intervjuueerimise võimalusena (Laherand 2008: 180). Seda tüüpi intervjuu eesmärgiks on küsida intervjuu käigus kõik plaanitud küsimused loomulikult ja paindlikus järjekorras, järgides intervjuu iseloomu. Töös tuuakse välja ja tehakse ettepanekuid, kuidas muuta Saue valla alusharidusteenust, et tagada kõigile lastele võrdsed teenuse kättesaadavuse võimalused. (Robson 2002: 270)

Autor viis läbi kõik kümme poolstruktureeritud intervjuud. Intervjuud toimusid veebikeskkonna *Zoom* vahendusel ning viidi läbi igast Saue valla alusharidusasutusest ühe hoolekogu liikmega.

Intervjuu läbiviimisele eelnes ettevalmistusprotsess, kus esmalt määratleti, millist informatsiooni töö autor vajab intervjuueeritavalt ning kes oleksid kõige sobilikumad isikud intervjuu andmiseks. Seejärel koostas uurija intervjuu küsimuste kava (lisa 1), mis on kooskõlas uurimisküsimustega. Järgnevalt pöörduiti meili teel kõikide Saue valla lasteaedade direktorite poole, selgitamaks töö eesmärki, kirjeldades lühidalt töö sisu, kellega on soov intervjuud teha ning millisest informatsioonist on uurija huvitatud. Samuti andis uurija teada, et intervjuud salvestatakse ja andmeid kasutatakse ainult bakalaureusetöö koostamisel. Intervjuu planeeritavaks ajaliseks pikkuseks seadis intervjuu läbiviija ligikaudu 30 minutit ning kõikide läbiviidud intervjuude maht jäi planeeritud aega.

Poolstruktureeritud intervjuu viidi läbi töö autori poolt kokku lepitud ajal Saue valla alusharidusasutuste hoolekogu liikmetega. Täpsemalt, toimus kümme individuaalintervjuud intervjuerija ja ühe intervjuueeritava vahel. Intervjuude eesmärk oli välja selgitada hoolekogu liikmete ja lapsevanemate hinnanguid ja hoiakuid praegusele alusharidusteenusele, kohalikule omavalitsusele kui teenuse pakkujale ning millised on vajadused ja võimalused parema alusharidusteenuste loomiseks. Vastajad kodeeriti deduktiivselt, säilitamaks nende anonüümsus. Intervjuueritava nõusolekul intervjuu salvestati *Zoom*'i veebikeskkonna kaudu. Intervjuu läbiviimisele järgnes nende transkribeerimine andmete paremaks analüüsimiseks. Koostati kvalitatiivse sisuanalüüsi skeem ja sellele tuginedes koostati teksti sisuanalüüs ning analüüsi näitlikustati intervjuueeritavate tekstilõikudega. Seejärel tõi töö autor välja peamised hoolekogu liikmete järeldused ja ettepanekud Saue valla alusharidusteenuse võrdsustamise kohta vallas. Deduktiivse kodeerimise ning sisuanalüüsimise tulemusena saadi teada kõikide Saue valla lasteaedade ühe hoolekogu liikme hoiak ja hinnang Saue valla alusharidusteenuse kitsaskohtade ja arengute kohta tulevikus.

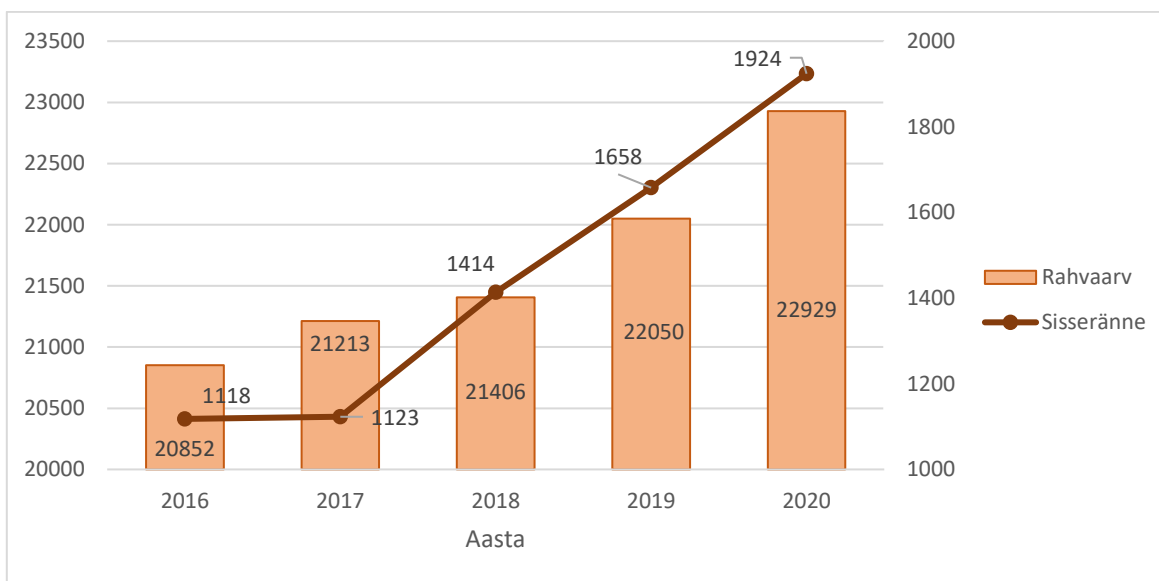
2.2. Alushariduse kättesaadavus Saue vallas

2.2.1. Alusharidusasutuste struktuur ja aeg-ruumiline asukoht 2016 vs 2020

Saue vald sündis 2017. aastal haldusreformi käigus toimunud Kernu valla, Nissi valla, Saue valla ja Saue linna ühinemise teel, millele on viidatud ka lk 11. Tegemist on mandriosa rahvarohkeima vallaga, mille geograafiline asend on valla arengut toetav ning rahvaarvu kasvu üks mõjuvamaid tegureid. Vallas on kokku 54 asulat, millest kolm on alevikud, üks linn ja 50 küla. Kindlasti ei ole rahvastik vallas jaotatud ühtlaselt, sest rohkem kui 70% elanikest on koondunud peamiselt linliku elulaadiga piirkondadesse nagu Saue linn, Laagri alevik ja neid ümbritsevad külad (lisa 2). Need Saue valla piirkonnad asuvad Tallinna ja Keila jõe vahelisel alal ning moodustavad väiksema kui viiendik osa kogu valla pindalast. (Saue valla arengukava... 2018: 10)

Sisseränne valda ning eelkõige linliku elulaadiga piirkondadesse on kasvavas trendis (joonis 1), sest valda on kerkimas rohkem kui kuus uuselamurajooni, mille arendusprojektide valmimisel

on oodata Saue valda ligikaudu 1700 leibkonda ehk umbes 4000 elanikku. Lisaks võib sisserände ulatus valda sõltuda ka majanduskeskkonnast, võimekusest tagada elanikele heal tasemel teenused, lasteaedade ning põhikooli- ja gümnaasiumite arvust. (Saue valla arengukava... 2018: 12-13)

Joonis 1. Saue valla elanike arv ja sisseränne aastatel 2016-2020, inimest (in). (Statistikaamet).
Autori koostatud.

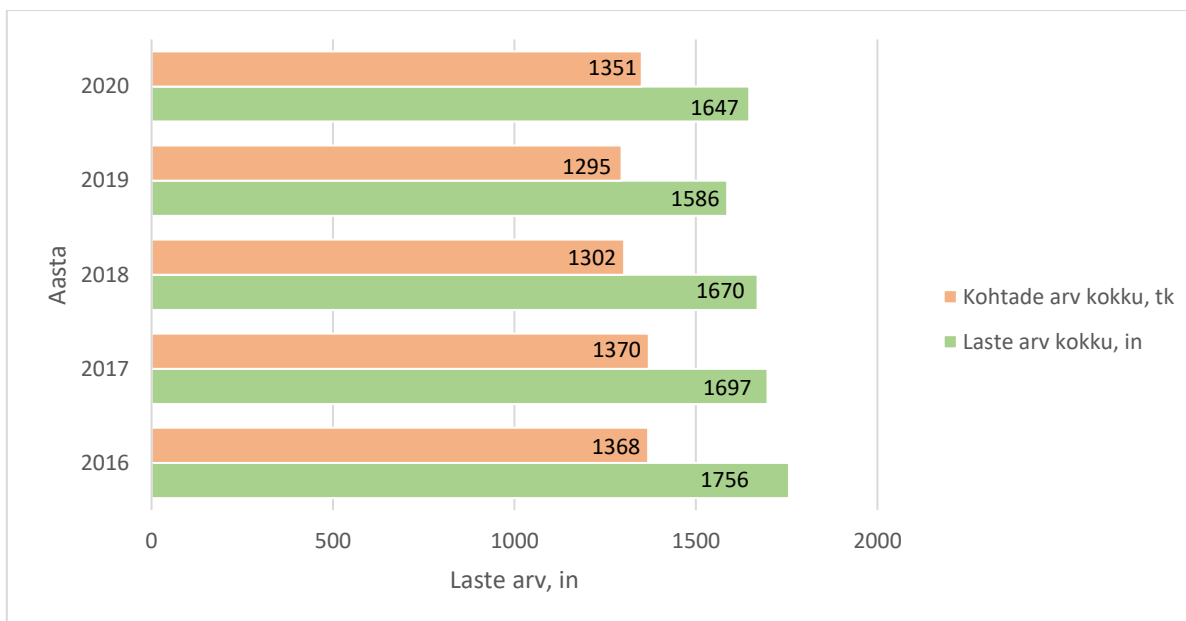
Jooniselt 1 on näha, et viie aasta jooksul on Saue vallas kasvanud nii rahvaarv kui ka sisseränne valda. 2020. aastaks on elanike arv tõusnud võrreldes 2016. aastaga 2 077 võrra ning tõus on olnud sujuv. Kuigi jooniselt võib lugeda, et 2017. aastal toimunud haldusreform ei mõjutanud oluliselt valla elanike arvu, siis 2018. aasta rahvaarvu kasv on võrreldes teiste aastatega mõnevõrra madalam. 2017. aastal, kui toimus haldusreform, oli valla elanike arv 21 213 ning 2018. aastal tõusis see kõigest 193 elaniku võrra samal ajal kui 2017. aastal oli rahvaarvu kasv vallas 361 ja 2019. aastal võrreldes 2018. aastaga rohkem kui kolme kordne ehk elanike arv tõusis 644 võrra. Madalamat elanike arvu tõusu ei saa otseselt seostada haldusreformiga, sest Saue vald ühines omal algatusel ehk vabatahtlikult ning sellesse kaasati ka valla elanikke, viies läbi rahvaküsitluse (sellele on viidatud ka lk 11). Sellest sõltumata oli antud aastal väljeränne vallast 100 elaniku võrra suurem kui eelnevatel ja järgnevatel aastatel (Statistikaamet 2020). Valla ühinemise eelnevalt läbi viidud rahvahääletusel osales vaid 41% hääleõiguslikest kodanikest ning tänu sellele ei ole teada, kui palju elanike oli tegelikult ühinemise vastu ning

kuidas ja kui palju mõjutas see elanike väljarännet (Taluste 2018: 173). Kindlasti mõjutab rahvaarvu vallas lisaks haldusreformile loomulik iive. (Statistikaamet 2021)

Lisaks on jooniselt 1 näha, et peale haldusreformi tõusis sisseränne Saue valda märkimisväärselt ning on endiselt tõusuteel. 2017. aastal tõusis valla rahvaarv sisserände mõjul kõiges viis võrra ning valla elanike arvu mõjutas enamjaolt loomulik iive. Seevastu järgneval aastal tõusis elanike arv tänu sisserändele valda 291 võrra, mis on 58,20 korda suurem kui eelneval aastal. Sisserände üheks põhjuseks on, et tegemist on mandriosa rahvarohkeim vallaga, mille geograafiline asend on valla arengut toetav - vald asub Tallinna külje all, seda läbivad mitmed transiitteed ning valda läbib kaks raudteeliini (Saue vald 2021). Kindlasti mõjutavad sisserännet valda varsti valmivad uuselamurajoonid, mis ehitatakse Saue valla linliku elulaadiga piirkondadesse. (Saue valla arengukava... 2018: 12)

Pärast 2017. aastal toimunud haldusreformi ei ole Saue vallas alusharidusasutuste arv muutunud ning vallas on kokku kümme lasteaeda, millest üks asub Saue linnas, neli asuvad Laagri alevikus, üks Ääsmäe külas, üks Riisiperes, üks Haiba külas, üks Laitse külas ja üks Turba alevikus (Saue munitsipaallasteaiad 2021). Laagri alevikus asuv Veskitammi Lasteaed avas 2020. aasta sügisel Veskitammi Lasteaia Möldre maja, mis kuulub Veskitammi Lasteaia koosseisu ning on alusharidusasutuse lisamaja (joonis 2). (Saue vald 2020)

Uuselamurajoonid meelitavad valda noorperesid, mis on viinud Saue valla soolis-vanuselise jaotuse tasakaalust välja (lisa 3). Varasemalt oli vanemaealiste ja koolieelsete laste osakaal valla lõunapoolsemas osas suurem, kuid valla linnaliku piirkonna kasvuga on see muutunud. 2020. aasta seisuga on endiselt vallas keskmisest rohkem koolieelseid lapsi ning kasvanud on 25 kuni 50 aastaste elanike arv, kes on asunud elama valla lõunapoolsemasse osasse Tallinna külje alla (Saue valla... 2018: 11-12). Kuigi noorperede arv vallas kasvab iga-aastaselt, ei ole koolieelsete laste arv olnud alati tõusutrendis.

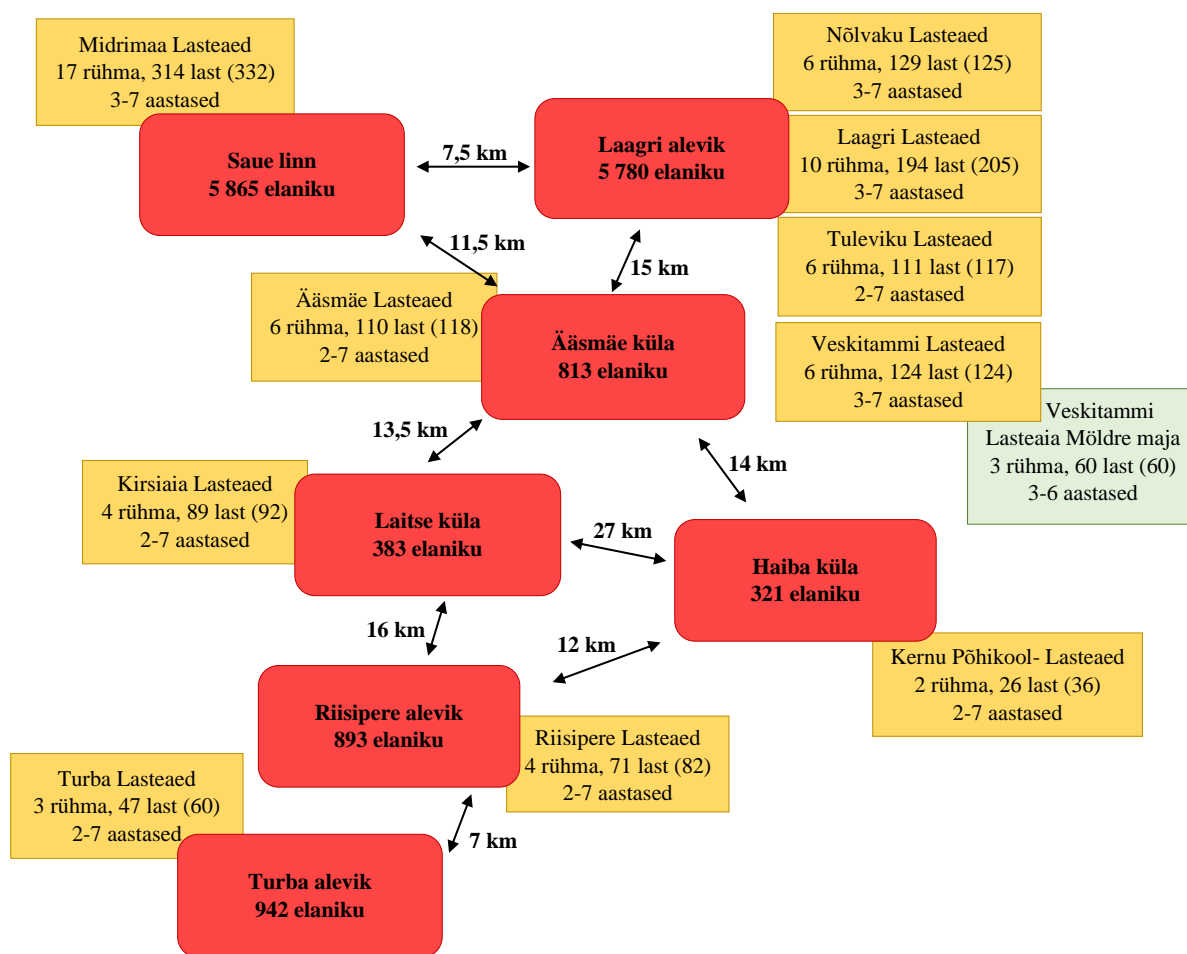
Joonis 2. Saue valla alusharidusteenuste poolt pakutavate kohtade ja 3-7- aastaste laste arv vallas kokku aastatel 2016-2020, in (RV0240; ARNO andmebaas). Autori koostatud.

Jooniselt 2 on näha, et valla kolme- kuni seitsmeaastaste laste arv oli 2019. aastani langus trendis, kuid 2020. aastal on tõusnud laste arv 61 võrra (joonis 2). Tõus tuleneb uuselamurajoonide valmimisest, mis kerkivad valda Tallinna külje alla. Kasvutrendi saab järeldada ka sellest, et valla linliku eluviisiga piirkonnas avas 2020. aasta sügisel ukSED Veskitammi Lasteaia Möldre maja ning 2022. aastal valmib Alliku külas, uuselamurajoonis, Kotka lasteaed (Sumre 2020: 1).

Samuti on jooniselt 2 näha, et Saue valla alusharidusasutustes pole kohti kõikidele Saue valla kolme kuni seitsme aastastele lastele. Lasteaedade kohtade arv kahanes kuni 2020. aastani, mil avati Veskitammi Lasteaia lisamaja. Kuigi lasteaiakohti on 2020. aasta seisuga ligikaudu 300 vähem kui koolieelseid lapsi Saue vallas, tagab vald olenemata sellest lasteaiakoha kõigile valla lastele. Kohtade tagamiseks teeb Saue vald koostööd teiste kohalike omavalitsustega, eralasteaedade- ja hoidudega ning ostab neilt igal aasta teenust, mille kulutused ulatuvad üle ühe miljoni euro (tabel 2).

Saue vallas tegutsevatest linnadest, küladest ja alevikest seitsmes asub vähemalt üks alusharidusasutus. Vallas on 2020. aasta seisuga kokku 1 351 lasteaiakohta, millega tagab vald kõikidele kolme kuni seitsmeaastastele Saue valla lapstele lasteaiakoha. 2020. aasta seisuga,

kasutab alusharidusteenust 1 275 last, mis tähendab, et valla lasteaedades on kokku 76 vaba kohta.

Joonis 3. Saue valla piirkonna keskused, seal elavate elanike arv, lasteaedade paiknevus piirkondades ja seal teenust saavate laste arv koos rühmade ja kohtade arvuga (seisuga 01.01.2021) (ARNO andmebaas). Autori koostatud.

Jooniselt 3 on näha, et kõige rohkem alusharidusteenust pakkuvaid asutusi on Laagri alevikus, kus on neli lasteaeda, millest ühel valmis 2020. aasta sügisel lisamaja. Aleviku lasteaedades on kokku 631 lasteaiakohta, mis on mõeldud kahe- kuni seitsmeaastastele lastele ning see moodustab 46,71% kogu valla alusharidusasutuste kohtadest. Valla suurim lasteaed on Midrimaa Lasteaed, mis asub Saue linnas, valla keskuses, ning seal on 17 rühma kokku 332 kohaga. Laagri aleviku ja Saue linna lasteaiakohad moodustavad 71,28% kogu valla kohtades

ning seda seetõttu, et Saue linn ja Laagri alevik on linliku elulaadiga ning rahvarohkemad asulad vallas (Saue vald 2021).

Linliku elulaadiga alusharidusasutustes on vabu kohti vähe ning nagu jooniselt näha, on Saue linna ja Laagri aleviku lasteaedadel olemata lasteaedade kohtade arvust kokku kõigest 31 vaba kohta ning kahes alusharidusasutuses on kõik kohad hõivatud. Valla väiksemad lasteaiad asuvad valla põhja- ja keskosas: Laitse ja Haiba külas ning Turba ja Riisipere alevikus. Jooniselt 3 võib lugeda, et valla põhja- ja keskosas asuvate alusharidusasutustes on keskmiselt üheksa vaba kohta. See viitab faktile, et Tallinnast kaugemal, valla põhjapoolsemas osas, on koolieelsete laste arv on kahanevas trendis ja rahvastik vananev ning et lastega pered asuvad elama linliku elulaadiga asulatesse.

Saue vald tagab lasteaiakoha kõigile alates kolmeaastastele lastele valla munitsipaallasteaias (millele on viidatud ka lk 12). Joonisel 3 on näha, et valla neljal alusharidusteenust pakkaval asutusel puuduvad pooleteist kuni kolmeaastastele mõeldud sõimerühmad täielikult ning ülejäänud lasteaiad võtavad vastu lapsi alates kolmandast eluaastast (kahe aastaseid). Lasteaedades, mis võtavad vastu lapsi alates kaheaastastest, on maksimaalselt kaks liitrühma (va Turba Lasteaed, kus on kolm liitrühma), kus õpivad koos kahe- kuni seitsmeaastased lapsed. Kernu Põhikool-lasteaias ja Turba Lasteaias on ainult liitrühmad, sest tegemist on väikeste alusharidusasutustega, mis on põhikooliga seotud (Saue haridusteenuste haldamise süsteem 2021).

Alla kolmeaastaste laste puhul Saue valla alusharidusasutustes järjekordi ei peeta, sest vald teeb koostööd eralastehoidude ja -lasteaedadega. Vald maksab eralasteaedadele- ja hoidudele, kus käib pooleteist kuni kolmeaastane laps, kes on vähemalt ühe lapsevanemaga Saue valda sisse kirjutatud, toetust. Lisaks maksab vald toetust lapse eest, kes jooksva aasta 1. oktoobri seisuga on saanud kolme aastaseks ning kellele ei ole võimalik pakkuda Saue valla munitsipaallasteaias kohta. Toetust makstakse ka erijuhtude korral nagu näiteks sügava või raske puudega lapse hoid. Toetust makstakse ainult neile eralasteaedadele- ja hoidudele, kes teevad koostööd Saue vallaga varieeruvalt 170 kuni 340 eurot kuus sõltuvalt kokkuleppest. (Saue vald 2021).

Lisaks selgub jooniselt 3, et Laagri alevik on suurima elanike arvuga alevik kogu vallas. Valla suurim elanike arvuga asula on Saue linn, kus elab 2021. aasta seisuga 5865 elaniku. Saue vallas

ja Laagri alevikus elab kokku 11 645 inimest, mis moodustab 48,67% kogu valla elanike arvust. Sellest võib järeldada, miks asuvad Saue valla kuus lasteaeda üksteisest vähem kui kaheksa kilomeetri raadiuses, samal ajal kui valla ülejäänud lasteaiad asuvad üksteisest rohkem kui 10 kilomeetri kaugusel. Teeninduspiirkonnad on jaotatud erinevalt ning kui Laagri alevikus asuvate lasteaedade teeninduspiirkonnaks on ainult seitse küla ja linna, siis Riisipere lasteaed teenindab 12 eri piirkonda (tabel 1). (Saue munitsipaallasteaiad 2021)

Tabel 1. Saue valla munitsipaallasteaedade teeninduspiirkonnad 2021. aastal (ARNO andmebaas). Autori koostatud.

	Alusharidus- asutuste arv, tk	Teenindus- piirkondade arv, tk	Laste arv lasteaias, tk	Teenindus- piirkondade raadius, km
Saue linn	1	5	314	8
Laagri alevik	4	7	618	9
Riisipere alevik	1	12	71	21
Turba alevik	1	9	47	13
Haiba küla	1	7	26	9
Laitse küla	1	11	89	15
Ääsmäe küla	1	10	110	12
KOKKU	10	61	1 275	87

Tabelist 1 on näha, et keskmine teenindavate asulate arv Saue valla lasteaedadel on üheksa ning teenindatava piirkonna raadius on varieeruvaalt 8-21 kilomeetrit. Kõige rohkem eripiirkondi teenindab Riisipere alevikus asuv Riisipere Lasteaia. Riisipere teenindab 12 eri piirkonda, millest kaugeim on ligikaudu 20 kilomeetri kaugusel asuv Munalaskme küla. Teeninduspiirkondade arvu vaadates võib tunduda, et lasteaiad on teeninduspiirkondade vahel jaotatud ebavõrdselt, kuid teeninduspiirkondade raadius on keskmiselt 13 kilomeetrit, mis on jaotatud ära kümne alusharidusasutuse vahel 630 ruutkilomeetri suuruse vallas. Lähtudes valla suurusest ja lasteaedade arvust on teeninduspiirkonnad jaotatud õiglaselt, sest pakutav teenus on vallas jaotatud vastavalt alusharidusteenuse vajadusele (sellele viidatud ka lk 15).

Lisaks on tabelist 1 näha, et enamik alusharidusasutusi, kus käib suurem osa valla koolieelsetest lastest, teenindab vähem eripiirkondi kui ülejäänud lasteaiad. Märgatav erinevus võrreldes teiste asulatega on Saue linnas ja Laagri alevikus asuvate alusharidusasutustega, kus teenindus-

piirkonnad ning piirkonna raadius on võrreldes ülejäänud lasteaedadega väiksem. See tuleneb suurest rahvaarvust linnalikes piirkondades, kus elab 48,67% kogu valla elanikest.

2.2.2. Alusharidusse tehtavad kulud lapse kohta 2016 vs 2020

Saue valla põhitegevuskulud jagunevad kümneks tegevusalaks, millest suurim osa on haridusvaldkond, mis moodustab igal aastal pea poole kogu kuludest (lisa 4). Kohaliku omavalitsuse eesmärk on tagada lastele vajalikud tingimused hariduse omandamiseks ning soodustada noorte huvi ja võimalus huvihariduse vastu (millele on viidatud ka lk 13-14). Eesmärgi täitmiseks peab Saue vallavalitsus kuludes arvestama kolme kooliga, kolme lasteaedkooliga, seitsme lasteaia ja lisaks Laagri Haridus- ja Spordikeskusega. Koostööd tehakse nii naaberomavalitsustega kui ka erasektoritega alushariduse, üldhariduse ja huvihariduse osas. (Saue valla... 2020: 10-23)

Põhitegevuse kulud on kasvanud viie aasta jooksul peaaegu kümne miljoni euro võrra. Kui 2016. aastal olid põhitegevuse kulud 25 400 011 eurot, siis aastal 2020 on kulud 35 627 600 eurot. Kasv on olnud sujuv ning märgatavaid muutusi ei ole. Haridusvaldkond moodustab suurima osa kuludest ning kulud valdkonnas on kasvanud viie aasta jooksul ligikaudu viis miljonit eurot (tabel 2). Haridusvaldkond hõlmab endas nii lasteaedade, koolide, lasteaia- ja kooliteenuse ostmist teistest kohalikest omavalitsustest kui ka noorte huvihariduse, koolitoidu, koolitranspordi ja selle valdkonna haldamist (Saue valla 2018... 2018: 14) (sellele on viidatud ka lk 14). Alusharidusteenust pakkuvate asutuste kulutuste osakaal kogu haridusvaldkonna kuludest on igal aastal ligikaudu 30-35%.

2017. aastal toimunud haldusreformi mõjul kasvasid alusharidusteenuse kulud mõnevõrra eelkõige tööjõukulude arvelt. Selleks, et ühtlustada Saue valla alusharidusasutuste õpetajate palkasid, oli vald kohustatud tõstma väiksemates lasteaedades töötajate palkasid. 2020. aastal on alusharidusteenuse kulutused võrreldes eelnevate aastatega märkimisväärselt tõusnud. Kui 2019. aastal olid alushariduskulud 5 168 600 eurot, siis 2020. aastal olid kulutused pea kaks miljonit suuremad ehk 7 124 000 eurot. Järsk tõus tulenes 2020. aastal toimunud remonditöödest, mänguväljakute paigaldusest ning muudest hooldustöödest. Töö autori poolt läbiviidud intervjuus sõnas Saue valla abivallavanem, et 2020. aasta seisuga said värskest

renoveeritud viimased lasteaiad ning nüüd on valla kõik alusharidusasutused uued või renoveerimistööd läbinud.

Tabel 2. Saue valla põhitegevuse kulud 2016-2020, eurot (€) (Saue valla eelarve 2018; Saue valla eelarve 2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Põhitegevuse kulud kokku	25 400 011	26 788 813	29 676 056	32 267 700	35 627 600
1. Antavad toetused	2 834 500	3 167 700	5 056 224	5 981 100	6 728 300
2. Muud tegevuskulud	22 565 511	23 621 113	24 619 832	26 286 600	28 899 300
2.1. Haridus	14 827 607	16 399 433	18 601 110	18 513 100	19 984 200
2.1.1. Alusharidusteenuse kulud kokku	5 777 858	5 905 844	6 602 558	6 257 600	8 261 000
2.1.1.1. Alusharidusteenus	4 727 618	4 858 164	5 391 558	5 168 600	7 124 000
2.1.1.2 Eralasteaiad	647 000	635 924	711 000	693 000	756 300
2.1.1.3. Lasteaiateenuse ost/müük teised KOVid	403 240	411 756	500 000	396 000	380 700

Tabelist 2 on näha, et Saue vald teeb kulutusi ka eralasteaeda ja lasteaiateenuse ostmiseks teistel kohalikelt omavalitsustelt. Eralasteaedadele on planeeritud 2020. aastal võrreldes 2016. aastaga 109 300 eurot rohkem. Eralasteaedadele tehtavad kulutused on aastate lõikes varieeruvad ning nagu tabelist 2 on näha, siis kulutused on igal aastal kõikuvad. Enim eralasteaedadele on tehtud 2018. aastal, mis põhitegevus kuludest eralasteaedadele eraldati 711 000 eurot, samal ajal kui 2017. aastal kõigest 635 924 eurot. Kulude varieeruvus tuleneb Saue valla koostööst eralastehoidude ja -lasteaedadega (millele viidatud ka lk 14).

Alusharidusteenuse toimimiseks peab igal lasteaial olema rahalised vahendid, millega kaetakse tehtavad kulutused. Lasteasutuste rahastamine toimub läbi kolme allika: riigieelarve ja valla- või linnaeelarve vahendid, vanemate poolt kaetav osa, annetused. Lapsevanemate poolt kaetav osa hõlmab endas osaliselt majanduskulusid, personali töötasu, sotsiaalmaksu ja õppevahendeid. Lisaks on lapsevanema kohustus katta ka alusharidusasutuse toidukulud, mille päevamaksumus on kooskõlastatud igas asutuses eraldi hoolekogu ja direktori poolt (sellele on viidatud ka lk 16-17). (Koolieelse lasteasutuse seadus § 27)

Saue vallas on kokku kümme lasteaeda, millest üks asub Saue linnas, neli asuvad Laagri alevikus, üks Ääsmäe külas, üks Riisiperes, üks Haiba külas, üks Laitse külas ja üks Turba alevikus. Tehtavad põhitegevuse kulutused nendesse asutustesse on lasteaiatoit ja teistelt kohalikelt omavalitsustel ostetav lasteaiateenus. (Saue valla... 2020: 26)

Vanemate poolt kaetava osalustasu suurus ühe lapse kohta moodustub 20% Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast ühes kuus. 2020. aasta seisuga on töötasu alamäär 584 eurot ning 20% sellest 116,8 eurot. Osalustasu on kuupõhine tasu, mille maksmise kohustus tekib lapsevanemal päevast, mil lapsel tekib õigus minna lasteaeda ning lõpeb päeval, millal laps lasteaiaga nimekirjast väljaarvatakse (Saue valla koolieelsetes... § 2-3). Saue valla elanikele, kes on rahvastikuregistri andmetel osalustasu maksmise kohustuse tekkimise aasta 1. jaanuari seisuga Saue valla elanik, laienevad järgnevad soodustused:

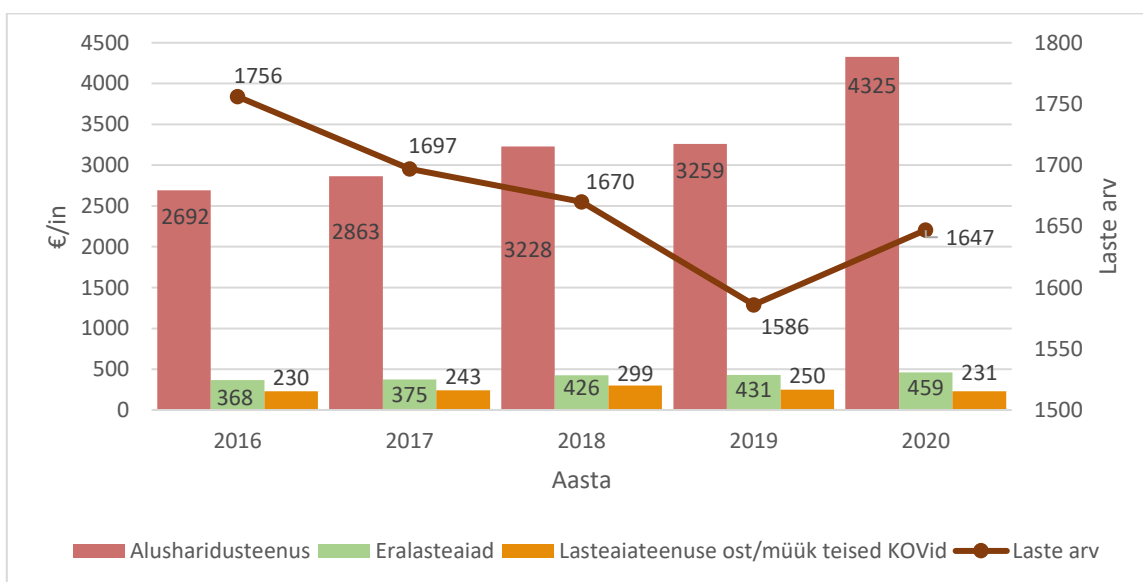
- 1) lapsevanem tasub lasteaiaga osalustasust 50% ehk 2020. aastal maksavad Saue valla lapsevanemad kohatasu eest 58,4 eurot ühes kuus;
- 2) kui perekonnas on kaks alusharidusasutuses käivat last, kes käivad samaaegselt valla lasteaias, siis teise lapse eest on kohatasu soodustus 75% ühes kuus ehk 2020. aastal maksavad Saue valla lapsevanemad teise lapse eest 29,2 eurot ühes kuus;
- 3) kui perekonnas on kolm või enam alaealist last, kellel mõlemad vanemad on ühised või kes kõik on rahvastikuregistri andmetel registreeritud samale aadressile Saue valla elanikena, on soodustus koolieelsete laste osalustasu eest 100% ehk lapsevanem on osalustasust vabastatud.

Lapsevanema kohustus on katta ka alusharidusasutuse toidukulud, mille päevamaksumus on igas asutuses eraldi hoolekogu ja direktori poolt kooskõlastatud (Koolieelse lasteasutuse seadus § 27 lg 2) (sellele viidatud ka lk 16). Toidupäeva maksumus sõltub vastavalt hankega kehtestatud hinnale, millest vald kompenseerib 25% ehk kuni 0,66 eurot (Saue valla...2020: 26). Töö raames läbiviidud intervjuude käigus selgus, et Saue lasteaiaga Midrimaa toidukulu on ühes päevas 1,54 eurot ning ülejäänud lasteaiadades 1,55 eurot päevas.

Lapsevanematel tuleb igakuiselt perekonna esimese koolieelse lapse kohta kulutusi teha vähemalt 89,50 eurot ühes kuus. Summa on varieeruv kalendrikuude lõikes, sest toidupäeva

maksumust arvestatakse päevade lõikes. Juhul, kui lapsevanemad ei ole Saue valla elanikud, tõusevad lapsevanema kulutused ühes kuus on vähemalt 147,80 eurot.

Saue vallas elavate koolieelsete laste arv on alates 2020. aastast tõusutrendis. Koolieelsete laste arvu kasv tõttu on kohaliku omavalitsuse põhitegevuse kulud suurenenud. Võrreldes 2019. aastaga, mil põhitegevuse kulud olid 3 259 eurot, suurenesid põhitegevuse kulud alusharidusteenuse valdkonnas 1 066 eurot lapse kohta, mis on märkimisväärne tõus võrreldes eelnevate aastatega (joonis 4).

Joonis 4. Saue valla 3.-7. aastaste laste arv ja Saue valla eelarve kulutused alusharidusteenusele, eralasteaedadele ja lasteaiateenuse ost/müük teised KOVlt ühe lapse kohta aastatel 2016-2020, €/in (Saue valla eelarve 2018; Saue valla eelarve 2020; ARNO andmebaas). Autori koostatud.

Jooniselt 4 on näha, et kuigi Saue valla koolieelsete laste arv vähenes 2019. aastani ning hakkas suurenema alles 2020. aastal, on kulutused ühe lapse kohta vallas olnud stabiilsed. Kulutused alusharidusteenusele lapse kohta olid 2016. ja 2017. aastal sarnased. 2016. aastal olid kulutused lapse kohta 2 692 eurot ning 2017. aastal 2 863 eurot, kuid peale haldusreformi tõusid kulud 365 võrra ning olid 2018. aastaks 3 228 lapse kohta. 2020. aastal alustas Saue vald mitmete lasteaedade ning mänguväljakute renoveerimisega, tänu millele tõusid kulutused alusharidusteenusele lapse kohta 1 066 eurot.

Eralasteaedade kulud ühe lapse kohta on olnud viie aasta lõikes stabiilsed ning vähesel määral tõusutrendis. 2016. aastal olid kulud eralasteaedadele 368 eurot lapse kohta ning 2020. aastal 459 eurot lapse kohta ehk kulutused on tõusnud viie aasta jooksul kõigest 91 eurot lapse kohta. Sellest võib järeldada, et valla poolt pakutavat soodustust kasutatakse lastevanemate poolt ning aastate jooksul on vähesel määral suurenenud teenust kasutavate perekondade osakaal. Samuti on jooniselt näha, et kulutused ostetud lasteaiateenusele teistelt kohalikelt omavalitsustelt on peale 2018. aastat vähenemas. See näitab, et vald tuleb iga-aastaselt üha paremini ise koolieelsetele lastele pakutava teenusega toime. Põhjuseks, miks ostetavate teenuste kulutused ühe lapse kohta vähenevad, on uus Veskitammi lasteaia lisamaja, millega tekitati valda juurde 60 uut lasteaiakohta, mis täitisid koheselt.

Lähtudes eeltoodust saab väita, et Saue valla alusharidusteenuse kulutused kasvavad igal aastal. Valla eelarve põhitegevuskuludest suurima osa moodustab haridusvaldkond, mis on igal aastal pea pool kõikidest kuludest ning alusharidusteenust pakkuvate asutuste kulutuste osakaal kogu haridusvaldkonna kuludest on igal aastal ligikaudu 30-35%. Kohaliku omavalitsuse eesmärk on tagada lastele vajalikud tingimused hariduse omandamiseks ning soodustada noorte huvi ja võimalus huvihariduse vastu. Töö autor prognoosib lähiaastatel valla alushariduskulutuste tõusu, sest nõudlus lasteaiakohtade vastu linnalikes eluviisidega piirkondades kasvab. Nõudluse tõusu võib järeldada sellest, et uuslamurajoonis avati 2020. aasta sügisel Veskitammi lasteaia lisamaja ning 2022. aastal valmib piirkonnas Kotka lasteaed. Samuti on Saue valla rahvaarv ja sisseränne valda peale 2017. aastal toimunud haldusreformi iga-aastaselt tõusutrendis ning asula geograafiline asend on valla arengut toetav. Kuna valla linliku elulaadiga piirkondades saab alusharidust omandada alates kolmandast eluaastast, prognoosib töö autor eelkõige eralasteaedade- ja hoidude kulutuste suurenemist lähiaastatel.

2.3. Alusharidusasutuste lapsevanemate hinnangud alushariduse kättesaadavusele

Saue valla lapsevanemate hinnangu saamiseks kohaliku omavalitsuse alusharidusteenuse kättesaadavusest viidi läbi veebi vahendusel poolstruktureeritud intervjuud kõikides valla alusharidusasutustes ühe hoolekogu liikmega.

Küsimusele, milline on hoolekogu liikmete hinnang praegusele Saue valla alusharidusteenusele, vastasid kaheksa intervjuueeritavat positiivelt. Nende sõnul on praegune alusharidusteenus hea ning lapsevanemad usaldavad teenusepakkujat ja on sellega rahul. Tuuakse välja, et lapsed lähevad heameelega lasteaeda, õppeprotsess toimub läbi mängu ja ühistegevuse, arenetakse kiiresti, pööratakse tähelepanu abi vajavatele lastele ning enamus lasteaedadest on läbinud renoveerimise.

„ ...Lapsed õpivad läbi mängu-ühistegevuse väga palju. Õppetegevus on stressivaba ja pigem tekitab lapses huvi rohkem asjadest/tegevustest teada saada, tänu millele on laste silmaring laiem... “ – vastaja 4

„ ...Minu esimese klassi laps saab koolis hästi hakkama ja 4 aastasel on selged numbrid ja enamik tähti. Sealjuures pole ma ise kodus väga laste õpetamisega tegelenud... “ – vastaja 8

Kuigi tagasiside pakutavale alusharidusteenusele on hoolekogude liikmete hinnangul hea, oskasid vastajad 3 ja 7 välja tuua ka probleemseid kohti, millele võiks vald rohkem tähelepanu pöörata. Lapsevanemate hinnangul on lapsi, kes logopeedi ning tugispetsialisti teenust vajavad kõvasti rohkem, kui arvatakse.

„ ...Kindlasti võiks olla piirkonniti kui ka Saue vallas üldse logopeede kõvasti rohkem. Lapsi, kes seda vajavad, on palju rohkem kui arvatakse ja iga aastaga tuleb neid ainult juurde, kes logopeedilist abi vajavad. Eralogopeedi juures käia on väga kulukas... “ – vastaja 7

Vastaja 6 hinnangul on õppetöö erinevates rühmades on erinev. Kahe eri vanuses koolieelse lapsevanemana tundub õppesüsteem ühes rühmas viljakandvam kui teises. Alusharidusteenuse pakkujad koostavad õppekavad siiski lähtudes riiklikust õppekavast ning rühmades järgitakse ühist õppekava.

Järgnevalt uuris töö autor, kuidas on 2017. aastal toimunud haldusreform mõjutanud alusharidusteenust ning sellega seotud kulutusi piirkonniti. Hoolekogu liikmed suurt mõju haldusreformi tulemusena ei taju. Üldjoonetes kiideti ühtse kohatasu süsteemi vallas, tänu millele enamike vastanute sõnul jäi kohatasu suurus ning toidukulu peale haldusreformi muutumatuks. Kohatasu hinna tõusu ning toidukulude langust tundsid siiski neli (vastajad 1, 2, 4, 10) linliku eluviisiga asulas tegutsevat lasteaeda.

„ ...Peale ühinemist tõesti läksid toidukulud natuke väiksemaks, kuid muid muutusi meie lasteaias toimunud ei ole... “ – vastaja 10

„ ...Pärast nelja omavalitsuse ühinemist on üle valla kohatasu muudetud ühesuguseks ja pigem meie lasteaias tõusis.. “ – vastaja 2

Intervjuu sisaldas küsimust, kuidas ja kas on muutunud lasteaedade järjekorra pikkused ning kui pikad on järjekorrad praegu 2021. aastal. Sellele küsimusele ei osanud kahjuks täpset vastust anda mitte ükski intervjuueeritav, sest Saue vald tagab kõigile alates 3-aastastele valla lastele koha munitsipaallasteaias. Vald on loonud ühtse haridusteenuste sisesüsteemi, kus on võimalik digitaalselt koolieelne laps lasteaiakohale registreerida ning samuti pakub vald eralasteaedade- ja hoidude teenust, tänu millele on lasteaedade järjekorrad minimaalsed. Vastajate 2, 4, 7 ja 8 hinnangul pigem pikenevad järjekorrad linliku elulaadiga asulate alusharidusasutustes kui ka lasteaedades, kus on sõimerühmad.

„ ...Pigem pikenevad, sest uuselamurajoonid tulevad. Selle aasta hoolekogu otsusega tõsteti kõiki rühmi 24 lapseni, sest lihtsalt nii palju soovijaid on. Rühmad lähevad väga kiiresti täis... “ – vastaja 7

„ ...Tean öelda, et meie lasteaias on järjekorrad ainult alla 3. aastastel lastel. Suurematele lastele tagab lastaia koha vald ning sellepärast muretsema ei pea... “ – vastaja 8

Neljast intervjuust selgus asjaolu, et koostöö hoolekogu liikmete ja teiste lastevanemate vahel on olematu. Suhtlus hoolekogu ja vanemate vahel kas puudub täielikult või info ei jõua lapsevanematele kohale ning lihtsana näiv probleem ei saa lapsevanemate poolt lahendatud.

„ ...Tuleb harida hoolekogu liikmed, milline on nende roll ja vastutus. Samuti on probleemiks see, et hoolekogule on antud mitmeid õigusi, mis ei tohiks oma olemuselt kuuluda nende pädevusse – näiteks toidupäevamaksumus... “ – vastaja 2

Enamjaolt ollakse endi hinnangul siiski hoolekogu ja lastevanemate koostööga rahul. Loodud on erinevaid Facebooki kinniseid gruppe, kus antakse töödest ja tegemistest ülevaade, probleemide korral on võimalik rühma esindaja poole pöörduda ning probleeme võetakse kuulda. Samuti on mõnes lasteaias lastevanematel võimalus enne koosoleku algust esitada

omapoolseid küsimusi, ettepanekuid ja mõtteid oma rühma esindajale, kes võtab neil teemadel koosolekul sõna.

„ ...Pigem on koostöö hea ning sujub. Lapsevanematel on alati võimalus probleemide ja küsimuste korral oma rühma esindaja poole pöörduda... “ – vastaja 5

Küsites, milline on hinnang kohalikule omavalitsusele kui teenusepakkujale, olid kõik intervjuueeritavad ühisel meelel – teenusepakkuja on hea ning teeb suurepärase tööd. Vald panustab alusharidusteenusesse rahaliselt palju ning raha taha pole midagi jäänud. Kõik lasteaiad on viimaste aastate jooksul renoveeritud ning hooned ja mänguväljakud on kaasaegsed. Kõigile lastele on tagatud õppevahendid ning on loodud on uusi ja huvitavaid huviringe ja tegevusi.

„ ... Minu hinnangul on teenusepakkuja parem kui kunagi varem. Vald tunneb rohkem huvi lasteaedade vastu ning on suuremad rahalised võimalused asju paremaks muuta. Äsja renoveeritud lasteaias on nüüd kaasaegsed mänguväljakud ning hoone. Korra nädalas on rühmas robotikaring ning lastel on antud võimalus kasutada tahvelarvuteid, roboteid jne... “
– vastaja 1

„ ... Olen põline Saue valla elanik ja ma ei ole pidanud vallaga kunagi mingite sisse kirjutamiste pärast muretsema. Vallaga on kõik asjad jooksnud kuidagi loogiliselt ja ette heita pole midagi. Tunnen, et iga aastaga lähevad muutused aina positiivsemas suunas... “ – vastaja 3

Vastaja 9 pööras tähelepanu sellele, et kooliga ühtse juhtimise all olevates alusharidusteenustes on võimalus kooliga tutvuda juba varakult, kuid probleemiks on ühtse juhtimise all olevate lasteaedade info liikuvus.

„ ...varem oli teada, mis kogu lasteaias toimub, kuid nüüd jagatakse lapsevanematega ainult rühmasisest infot... “

Lõpetuseks jagasid hoolekogu liikmed omapoolseid mõtteid ja ideid, mida võiks tulevikus alusharidusteenuses muuta, et tagada koolieelsetele lastele võrdsed võimalused teenuse kättesaadavuseks.

„ ...Igas lasteaias võiks olla tagatud logopeediline tugi, sest laste protsent, kes on erivajadustega, kasvab iga aastaga. Sellega kindlustaksime, et laps on kooliks täiesti valmis... “
– vastaja 7

„ ...Hetkel saab kandideerida ainult lasteaeda, mille piirkonnas elame. Arno süsteemis võiks olla siiski võimalus kandideerida kõikidesse lasteaedadesse, sest piirkonna lasteaed ei pruugi sobituda näiteks töökoha marsruudiga... “ – vastaja 6

„ ...Omavalitsusel peaks olema võimalus ise rohkem paindlikult korraldada lasteaiateenuse pakkumist. Seaduse tasemel on mitmeid piiranguid, mis ei arvesta reaalse eluga ehk kuhu minnakse hommikul tööle ja kas lasteaed jääb teele või ei... “ – vastaja 2

„ ...Rühmades võiks olla kas vähem lapsi või rohkem õpetajaid, et vajaliku tähelepanu saaksid kõik lasteaialapsed... “ – vastaja 4

Kokkuvõtlikult võib öelda, et Saue valla alusharidusteenusega ollakse üldjoontes rahul. Valla lasteaedades on mõningaid problemaatilisi kohti, mis vajavad veel lahendamist, kuid üldjoontes kõlas intervjuudes positiivne tagasiside. Haldusreform otsest mõju teenuse kättesaadavusele ei ole avaldanud. Üle mindi küll ühtsele süsteemile, kuid sellest hoolimata enamikus alusharidusasutustes jäi kohatasu ning toidukulu muutumatuks. Saue vald ei hoia raha koolieelsete laste arendamiselt kokku ning valla poolt on loonud kõikides lasteaedades lastele kaasaegsed tingimused – nii hooned kui ka mänguväljakud on uued. Samuti on lastele loodud mitmeid võimalusi enesearendamiseks (nt robotika-, muusika-, kunstiring). Mõttekohaks jääb aga see, kuidas muuta koostöö hoolekogu ja lapsevanemate vahel kõikides lasteaedades sujuvaks, kuidas tagada kõikides lasteaedades logopeediline tugi ning kuidas muuta lastevanemate jaoks lasteaeda ja tööle sõitmise ühitamine mugavamaks. Vastuseid saab arvesse võtta valla alusharidusteenuse ümberkorraldamisel, muutmaks kõikidele valla lastele sarnased võimalused alusharidusteenuse kättesaamiseks.

KOKKUVÕTE

Tallinn koos tema tagamaadel asuvate omavalitsustega on viimastel aastakümnetel olnud majanduslikult kasvutrendis ning noorpered on kogunenud just Tallinna lähiümbrusesse, linliku eluviisiga asulatesse. Sellest tulenevalt on omavalitsustes hakanud viimastel aastatel kasvama vajadus haridusteenuste, sh alusharidusteenuste järele.

Kohalik omavalitsus on demokraatliku ühiskonnakorralduse toimimise alus, mis asub riigi territooriumi haldusjaotusel ning mida iseloomustab elanike huvide esile tõstmine. Igal kohalikul omavalitsusel on kohustus luua oma vallas kõigile pooleteise- kuni seitsmeaastastele lastele võimalus käia alusharidusasutuses, kus individuaalsust arvestades toetatakse perekonda ning soodustatakse lapse arenemist ja kasvamist.

Praegune Saue vald moodustus 2017. aastal peale haldusreformi, kus ühinesid omavahel kolm vald ja üks linn. Saue vallas kümme alusharidusasutust, millest neli asuvad teineteisest vaid vähem kui viie kilomeetri raadiuses. Arvestades alusharidusasutuste sotsiaalmajanduslikku taset eeldas töö autor, et teenuse kättesaadavuses on mitmeid piirkondlikke erinevusi.

Töö eesmärk oli alusharidusteenuse hetkeolukorra ja kättesaadavuse välja selgitamine Saue valla alusharidusasutustes seisuga 2016 vs 2020, arvestades teenuse kättesaadavuse majanduslikke ja sotsiaalseid aspekte kui ka valla alusharidusasutuses käivate laste lapsevanemate hinnanguid.

Töö autor käsitleb töös mõistet alusharidusteenuste kättesaadavus kui sõltuvust alusharidusasutuste arvust, teenuse kaugust kodukohast ning valla lasteasutustes käivate laste vanemate poolt kaetava osalustasu suuruselt. Töö autor uurib Saue valla elanike ja alusharidusasutuste arvu ning paiknemist, koolieelsete laste arvu ja selle muutust, geograafilist paiknemist, alusharidusse tehtavaid kulutusi.

Saue vald on rahvarohkeim vald mandriosas, kus elanikest üle 70% on koondunud valla põhjapoolsemasse osasse, linliku elulaadiga piirkondadesse, kuhu kerkivad iga-aastaselt

uuselamurajoonid. Sellest tulenevalt on suurenenud valda noorperede sisseränne ning viie aastaga on elanike arv vallas tõusnud 2 077 võrra. Tiheasutusega piirkondades on kasvanud alusharidusteenuse kättesaadavus, seda näitab see, et 2020. aasta sügisel avas ukseid Veskitammi Lasteaia Möldre maja ning 2022. aastal valmib linnaliku eluviisiga piirkonnas Kotka lasteaed.

Saue valla alusharidusasutustes on 2020. aasta seisuga kokku 1 351 lasteaiakohta, kuid koolieelseid lapsi elab vallas 1 647, mis on 300 võrra rohkem kui omavalitsuse poolt pakutavaid kohti. Sellest sõltumata tagab vald kõikidele kolme kuni seitsmeaastastele Saue valla lastele lasteaiakoha, tehes koostööd ka teiste kohalike omavalitsustega, eralasteaedade- ja hoidudega ning ostab neilt igal aasta teenust, mille kulutused ulatuvad üle ühe miljoni euro aastas. Koostöö tulemusena kasutab alusharidusteenust vaid 1 275 valla last, mis tähendab, et valla lasteaedades on kokku 2020. aasta seisuga 76 vaba kohta.

Haldusreform Saue valla alusharidusasutuste arvu ei muutnud ning vallas on kokku kümme lasteaeda. Suurimad lasteaiad asuvad linliku elulaadiga piirkondades nagu Laagri alevik ja Saue linn. Nendes asulates on kokku viis lasteaeda 963 lasteaiakohaga, mis moodustavad 71,28% kogu valla lasteaiakohtades. Linliku elulaadiga alusharidusasutustes on vabu kohti vähe, kokku kõigest 31. Valla väiksemad lasteaiad asuvad valla põhja- ja keskosas: Laitse ja Haiba külas ning Turba ja Riisipere alevikus, kus on keskmiselt üheksa vaba kohta igas lasteaias. Sellest saab järeldada, et Tallinnast kaugemal, valla põhjapoolsemas osas, on rahvastik vananev ning lasteaedades rohkem vabu kohti, millele viitab ka Saue valla arengukava 2018-2030.

Saue vallas ja Laagri alevikus elab kokku 11 645 inimest, mis moodustab 48,67% kogu valla elanike arvust. Seetõttu asuvad Saue valla viis lasteaeda üksteisest vähem kui kaheksa kilomeetri raadiuses, samal ajal kui valla ülejäänud lasteaiad asuvad üksteisest rohkem kui 10 kilomeetri kaugusel. Lasteaedade kaugus üksteisest määrab alusharidusasutuste teeninduspiirkonnad, sest kõik kümme lasteaeda peavad teenindama kõiki Saue valla koolieelseid lapsi. Kõige rohkem erinevaid piirkondi teenindab Riisipere alevikus asuv Riisipere Lasteaed. Riisipere teenindab 12 piirkonda, millest kaugeim on ligikaudu 20 kilomeetri kaugusel asuv Munalaskme küla. Teeninduspiirkondade arvu vaadates võib tunduda, et eri piirkonnad on jaotatud lasteaedade vahel ebavõrdselt, kuid teeninduspiirkondade raadius on keskmiselt 13 kilomeetrit, mis on jaotatud ära kümne alusharidusasutuse vahel 630

ruutkilomeetri suuruse vallas. Lähtudes valla suurusest, piirkondade elanike arvust ja lasteaedade arvust on teeninduspiirkonnad jaotatud õiglaselt.

Saue valla eelarve suurim põhitegevuskulu on haridusteenused, mis moodustab igal aastal pea poole kõigist eelarve kuludest. Viie aasta jooksul on haridusvaldkonna kulud kasvanud ligikaudu viis miljonit eurot, millest alusharidusteenustele moodustab igal aastal ligi 30-35%. Alusharidus kulud kokku on viie aasta jooksul kasvanud 2 483 142 euro võrra. 2017. aastal toimunud haldusreformi mõjul kasvasid alusharidusteenuse kulud mõnevõrra eelkõige tööjõukulude arvelt. Selleks, et ühtlustada Saue valla alusharidusasutuste õpetajate palkasid, oli vald kohustatud tõstma väiksemates lasteaedades töötajate palkasid. 2020. aastal tõusid kulud võrreldes eelneva aastaga kahe miljoni võrra, sest alustati remonditööde, mänguväljakute paigalduse ning muudest hooldustöödega, mille tulemusena said värskelt renoveeritud kõik lasteaiad ning nüüd on valla kõik alusharidusasutused uued või läbinud renoveerimise.

Alusharidusse tehtavad kulutused ühe lapse kohta vallas hakkasid tõusma peale haldusreformi. 2016. aastal olid kulutused lapse kohta 2 692 eurot ning 2018. aastaks olid kulutused juba 3 228 eurot lapse kohta. 2020. aastal alustas Saue vald mitmete lasteaedade ning mänguväljakute renoveerimisega, tänu millele tõusid kulutused alusharidusteenusele lapse kohta veelgi 1 066 euro võrra. Eralasteaedade kulud ühe lapse kohta on olnud viie aasta lõikes stabiilsed ning tõusu trendis. 2016. aastal olid kulud eralasteaedadele 368 eurot lapse kohta ning 2020. aastal 459 eurot lapse kohta ehk kulutused on tõusnud viie aasta jooksul ligikaudu 20%. Sellest võib järeldada, et valla poolt pakutavat soodustust kasutatakse lastevanemate poolt ning aastate jooksul on suurenenud teenust kasutavate perekondade osakaal. Kulutused ostetud lasteaiateenus teistelt kohalikelt omavalitsustelt on peale 2018. aastat vähenemas, mis näitab, et vald tuleb iga-aastaselt üha paremini ise koolieelsetele lastele pakutava teenusega toime.

Intervjuude analüüsis selgus, et haldusreform ei mõjutas minimaalselt alusharidust ja sellega seonduvaid kulutusi. Vallas hakkas kehtima peale haldusreformi ühtne kohatasu süsteem, tänu millele jäi enamike lasteaedade kohatasu suurus ning toidukulu peale haldusreformi põhimõtteliselt muutumatuks. Saue vald on teinud suurepäraselt tööd ning panustab alusharidusteenusesse rahaliselt palju. Kõik lasteaiad on viimaste aastate jooksul renoveeritud ning hooned ja mänguväljakud on kaasaegsed

Tuginedes eelnevale, saab väita, et käesoleva uuringu andmete analüüsi põhjal bakalaureusetöö eesmärk täidetud ja uurimisküsimustele vastatud. Läbiviidud Saue valla alusharidusvaldkonna analüüsi, sh läbiviidud individuaalintervjuude alusel jõudis töö autor järeldusele, et 2017. aastal toimunud haldusreform ei ole mõjutanud alusharidusteenuse kättesaadavust vallas oluliselt. Vald on säilitanud alusharidusvõrgu ning pole sulgenud ühtegi lasteaeda. Lisaks on vallas loodud ühtsed võimalused kõigile koolieelsetele lastele lähtudes valla suurusest, teeninduspiirkondade paiknemisest, elanike ja lasteaedade ning kohtade arvust vallas. Lisaks teeb Saue vald koostööd teiste omavalitsustega ja eralasteaedadega. Kuna valla linliku elulaadiga piirkondades saab alusharidust omandada alates kolmandast eluaastast, prognoosib töö autor eelkõige eralasteaedade- ja hoidude kulutuste suurenemist lähiaastatel. Valla alusharidusasutustes on välja kujunenud peale ühinemist ühtne toidusumma, kohatasu ning soodustused lasterikastele peredel. Lapsevanemad on teenusepakkujaga rahul, sest Saue vald panustab alusharidusteenusesse rahaliselt palju. Kõik lasteaiad on viimaste aastate jooksul renoveeritud ning hooned ja mänguväljakud on kaasaegsed. Kõigile lastele on tagatud õppevahendid ning on välja tulnud uute ja huvitavate huviringidega.

Ettepanekud alusharidusteenuse kättesaadavuse edasiseks parendamiseks:

- 1) säilitada alusharidusasutuste võrgustik nende tegevuskohtades, kus nad praegu asuvad, tagamaks teenus kõikides piirkondades;
- 2) tagada kõigis Saue valla lasteaias logopeediline tugiteenus, et kõik teenust vajavad lapsed saaksid enne kooli vajalikku abi;
- 3) Saue valla elanikel peaks olema võimalus kandideerida kõikidesse lasteaedadesse, et ühitada lasteaiateenus ja vanemate töökoha marsruudiga;
- 4) tagada normidele vastav laste arv rühmades, eriti segarühmades, et vajaliku tähelepanu ja teenuseid saaksid kõik lasteaialapsed.

Valla elanike arv on tõusutrendis ning rahvastik on koondunud pigem linliku elulaadiga piirkondadesse, kus vajadus alusharidusteenuse järele kasvab. Siiski on otstarbekas säilitada alusharidusteenuse kättesaadavus ka väiksemates piirkondades, et säilitada noortele peredele teenuse kättesaadavus kodu lähedal.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Abankina, I., Filatova, L.** (2017). Accessibility of Preschool Education. National Research University Higher School of Economics. 2 lk.
2. Arengukava, eelarvestrateegia ja eelarve koostamise ja menetlemise kord. (vastu võetud 18.02.2013). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/420022013037> (13.03.2021)
3. **Bailey, S. J.** (1999). Local Government Economics: Principles and Practice. 2 lk.
4. Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (2014). Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf> (27.03.2021)
5. Eesti keele seletav sõnaraamat. EKSS. (2009). Tallinn: Eesti Keele Instituut. <http://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=k%C3%A4ttesaadav> (27.03.2021)
6. Eesti Vabariigi haridusseadus. (vastu võetud 23.03.1992). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/968165> (27.03.2021)
7. Eesti Vabariigi põhiseadus. (vastu võetud 28.06.1992). – *Riigi teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002> (28.03.2021)
8. **Ghuri, P., Grønhaug, K.** (2004). Äriuuringu meetodid: Praktilisi näpunäiteid. Tallinn: Külim. 87-95 lk.
9. Haridus- ja rahandusministeerium. Alus-, põhi - ja keskharidus. [veebileht] <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus> (27.03.2021)
10. Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). Hariduslike erivajadustega õpilaste toetamine: õppekorraldus ja tugiteenused. [veebileht] <https://www.hm.ee/et/tegevused/hariduslike-erivajadustega-opilaste-toetamine-oppekorraldus-ja-tugiteenused> (03.04.2021)
11. Haldusreformi alused ja õiguslikud valikud. Haldusreform 2017: artiklikogumik: otsused, taustad, elluviimine. (2018). /Koost. S. Valner. Haldusreform: Print Best. 37-82 lk. (28.03.2021)
12. Haldusreformi seadus. (vastu võetud 07.06.2016). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122016034?leiaKehtiv> (07.03.2021)
13. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (vastu võetud 02.06.1993). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/1048161> (02.02.2021)
14. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus. (vastu võetud 16.09.2010). – *Riigi Teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122011008> (13.03.2021)

15. Kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse indeks. Metoodika ja tulemused. (2013). /Koost. R. Noorkõiv, K. Ristimäe. Tartu: Siseministeerium. 5-6 lk. (19.05.2021)
16. Koolieelse lasteasutuse seadus. (vastu võetud 18.02.1999). – *Riigi teataja*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006> (17.04.2021)
17. **Kukk, K.** (2012). Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise käsiraamat. Rahandusministeerium: ERKAS Finants OÜ. 10-28 lk.
file:///C:/Users/meril/Downloads/kov_kasiraamat_parandustega.pdf (28.03.2021)
18. **Laherand, M-L.** (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrikk. 74-180 lk.
19. Lasteasutused omandi lõikes. (andmed uuendatud 26.01.2021) – *HaridusSilm andmebaas*.
<https://www.haridussilm.ee/> (15.05.2021)
20. **Leetsaar, J.** (2012). Maamajanduslik ühistegevus. Õpik üliõpilastele. Tartu: OÜ Greif trükikoda. 554 lk.
21. **Lõhmus, M., Sootla, G., Noorkõiv, R., Kattai, K., Lõõnik, J.** (2016) Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise käsiraamat: Projekt „Kohalike omavalitsuste ühinemiste ja ühise teenuseosutamise ettevalmistamise teotamine.” Tallinn: Rahandusministeerium. 57 lk.
22. **Mäeltsemees, S.** (2002). Kohalik omavalitsus ja regionaalpoliitika I. Euroopa integratsioon. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus. 374 lk.
23. **Noorkõiv, R.** (2002) Kohaliku omavalitsuse arengukava koostamise soovitusel. Tallinn-Tartu: Siseministeerium. 13 lk.
24. Published on Eurydice. Administration and Governance at Local and/or Institutional Level. (2018). [veebileht] https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/administration-and-governance-local-andor-institutional-level-24_en (28.03.2021)
25. Published on Eurydice. Early Childhood Education and Care. (2021). [veebileht] https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/early-childhood-education-and-care-24_en (27.03.2021)
26. Rahandusministeerium. (2020). Alusharidus. [veebileht] <https://www.hm.ee/et/tegevused/alus-pohi-ja-keskharidus/alusharidus> (15.05.2020)
27. Rahandusministeerium. Kohalik omavalitsus. [veebileht] <https://omavalitsus.fin.ee/omavalitsus/> (07.03.2021)
28. Rahandusministeerium. Kohalikud omavalitsused. [veebileht] <https://www.rahandusministeerium.ee/et/kov> (02.02.2021)
29. **Robson, C.** (2002). Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers. Oxford: Blackwell Publishers. 270 lk.

30. RV0240: Rahvastik soo, vanuse ja 2017. aasta haldusreformi järgse elukoha järgi, 1. jaanuar. (andmed uuendatud 12.05.2021). – *Eesti Statistika andmebaas*. <https://andmed.stat.ee/et/stat> (13.05.2021)
31. Saue munitsipaallasteaiad. Saue haridusteenuste haldamise süsteem. - *Arno andmebaas* <https://piksel.ee/arno/saue/lasteaed/?> (03.04.2021)
32. Saue valla arengukava 2018-2030. (2018). - *Riigi teataja* https://www.riigiteataja.ee/akt/4110/9201/8008/Lisa_1_Saue%20valla%20arengukava.pdf (18.04.2021)
33. Saue vald. Asulad Saue vallas. (2020). [veebileht] <https://sauevald.ee/asulad-uldinfo> (07.03.2021)
34. Saue valla koolieelsetes munitsipaallasteasutustes vanemate poolt kaetava osa määr ja selle tasumise kord. (vastu võetud 21.12.2017) – *Riigi teataja* <https://www.riigiteataja.ee/akt/429122017127?leiaKehtiv> (17.04.2021)
35. Saue vald. Koolieelse eralasteasutuse ja -lapsehoiu teenuse toetus. 2021. [veebileht] <https://sauevald.ee/koolieelse-eralasteasutuse-ja-lapsehoiu-teenuse-toetus>
36. Saue vald. Tere tulemast Saue valda! [veebileht] <https://sauevald.ee/>
37. Saue vald. Veskimöldre haridusmaja avab lastele ukse 1. septembril. (2020). [veebileht] https://sauevald.ee/uudised-ja-teated/-/asset_publisher/yljnzU1hGIkr/content/veskimoldre-haridusmaja-avab-lastele-ukse-1-septembril
38. Saue valla 2018. aasta eelarve seletuskiri. (2018). Saue vald. 11-25 lk. (01.05.2021)
39. Saue valla 2019. aasta eelarve seletuskiri. (2019). Saue vald. 32 lk. (10.05.2021)
40. Saue valla 2020. aasta eelarve seletuskiri. (2020). Saue vald. 4-28 lk. (27.03.2021)
41. Saue valla 2021. aasta eelarve seletuskiri. (2021). Saue vald. 9 lk. (10.05.2021)
42. **Sepp, V., Noorkõiv, R., Veemaa, J. (2018).** Kohalike avalike teenuste tasemete seire metoodika väljatöötamine ja testimine ning analüüsi läbiviimine. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE ja Geomedia OÜ. 182 lk.
43. Kululiigi osatähtsus kohalike eelarvete kogukuludest Eestis, 2019. (andmed uuendatud 19.06.2020). – *Eesti Statistika andmebaas*. <https://vana.stat.ee/ppe-45981>
44. Eesti Statistika andmebaas. Saue vald. (andmed uuendatud 19.06.2020). – *Eesti Statistika andmebaas*. <https://vana.stat.ee/ppe-55712> (10.05.2021)
45. Eesti Statistika andmebaas. Rahvastik. (2021). [veebileht] <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/rahvastik> (15.05.2021)
46. **Starodubtseva, Helen.** (2020). Üldharidusvõrgu ümbrkorraldamise võimalused kohalikus omavalitsuses Alutaguse valla näitel. Bakalaureusetöö. Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Tartu. 26-33 lk.

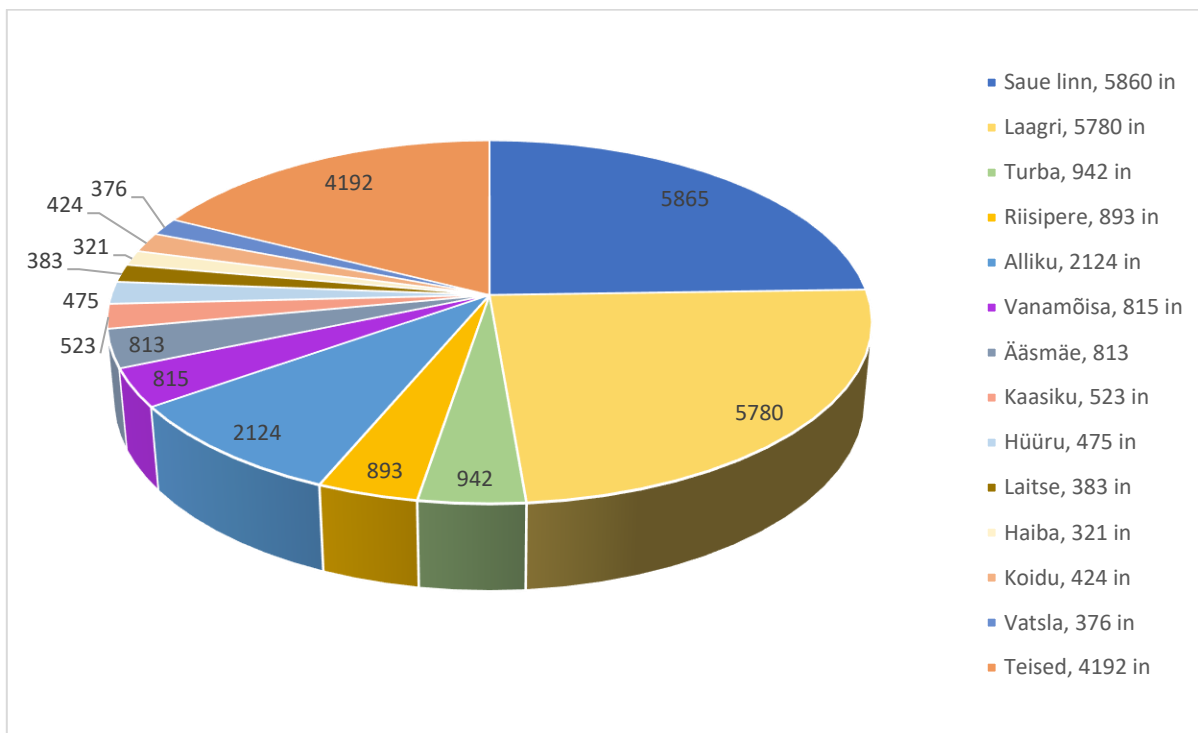
47. **Sumre, A-L.** (2021). Kotka lasteaed Alliku külas valmib 2022. aasta sügiseks. – *Saue Valdur*. Nr. 5, lk 1.
48. **Vask, A.** (2016). Volikogud kiitsid head 21 000 elanikuga Saue valla loomise. [e-ajakiri] <https://haldusreform.fin.ee/2016/04/volikogud-kiitsid-heaks-21-000-elanikuga-saue-valla-loomise/> (01.05.2021)
49. Veskimöldre. Veskimöldre uus lasteaed põhikool valmib järgimiseks kevadeks. [veebileht] <https://www.xn--veskimldre-jcb.ee/veskimoldre-uus-lasteaed-pohikool-valmib-jargmiseks-kevadeks/> (18.04.2021)

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava. Autori koostatud.

Uurimisküsimus	Intervjuu küsimus	Täpsustav küsimus
Milline on Saue valla alusharidusteenuste hetkeolukod aastal 2020 võrreldes 2016. aastaga?	- Milline on Teie hinnang praegusele alusharidusteenusele?	- Millised on toimunud muutused piirkonniti? - Mida võiks muuta ning mis on hästi?
Kuidas on muutunud Saue valla kulud alushariduse valdkonnas peale haldusreformi?	- Kuidas on 2017. aastal toimunud haldusreform mõjutanud alusharidust ning sellega seonduvaid kulutusi piirkonniti? - Kui kaugel lapsi keskmiselt lasteaeda tuuakse?	- Kohatasu on tõusnud, vähenenud, samal tasemel? - Kui suur on kohatasu praegu? - Kuidas on kohatasu jaotatud tehtavate kulutuste osas? - Kui suur on toidukulu ühes päevas? - Kuidas ja kas on muutunud lasteaija järjekorra pikkused? - Kui pikad on järjekorrad praegu? - Kõige kaugem, kõige lähem kohta, kus kohast laps lasteaeda tuuakse? - Millised võimalused on lapse lasteaeda toomiseks? Eraldi teenusepakkuja?
Millised on lapsevanemate hinnangud alushariduse kättesaadavusele seisuga 2021?	- Milline on Teie hinnang kohaliku omavalitsusele kui teenuse pakkujale? - Kuidas hindate koostööd hoolekogu ja lapsevanemate vahel? - Mida võiks tulevikus alusharidusteenustes muuta, et tagada kõigile lastele võrdsed teenuse kättesaadavus võimalused vallas?	- Kuidas on muutunud õppetöö keskkond peale haldusreformi?

Lisa 2. Saue valla elanike jaotus asulate vahel 2020. aastal

Lisa 3. Saue valla rahvastikupüramiid 1. jaanuar 2020 (Statistikaamat)

Alliks: Statistikaamet 2020, <https://vana.stat.ee/ppe-55944>

Lisa 4. Saue valla eelarve põhitegevuse kulud 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
1. Üldised valitsussektori teenused	2 868 585	2 989 840	2 677 851	5 868 500	6 493 300
2. Riigikaitse	6 560	6 560	10 000	6 900	7 000
3. Avalik kord ja julgeolek	30 792	52 478	39 461	82 200	54 100
4. Majandus	1 682 275	1 550 713	1 746 184	1 960 500	2 614 600
5. Keskkonnakaitse	496 551	865 772	968 203	950 700	1 164 900
6. Elamu- ja kommunaalmajandus	443 675	516 075	555 579	284 900	346 300
7. Tervishoid	14 029	11 274	19 200	34 700	0
8. Vaba aeg, kultuur, religioon	847 276	707 223	2 190 246	1 908 700	2 133 200
9. Haridus	14 827 607	16 399 433	18 601 110	18 513 100	19 984 200
9.1. Alusharidusteenus	4 727 618	4 858 164	5 391 558	5 168 600	7 124 000
9.1.1. Laagri Lasteaed	416 721	516 156	614 098	727 600	876 200
9.1.2. Laitse Lasteaed	209 590	235 673	264 463	291 800	327 100
9.1.3. Ääsmäe Lasteaed	426 526	450 943	455 048	434 700	500 600
9.1.4. Turba Lasteaed	226 958	244 775	273 671	228 800	237 900
9.1.5 Lasteaed Midrimaa	1 268 744	1 323 745	1 334 501	1 323 600	1 349 900
9.1.6. Tuleviku Lasteaed	414 574	447 460	433 351	468 600	514 200
9.1.7. Nõlvaku Lasteaed	450 081	483 703	527 787	474 100	524 200
9.1.8 Riisipere Lasteaed	389 535	374 989	410 723	337 000	332 600
9.1.9 Veskitammi Lasteaed	732 473	785 684	797 793	490 800	584 400
9.1.10. Haiba Lasteaed	192 416	195 036	215 322	171 600	162 300
9.1.11. Eralasteaiad	647 000	635 924	711 000	693 000	756 300
10. Sotsiaalne kaitse	2 637 989	2 431 214	2 868 221	2 657 500	2 830 000
Kulud kokku	25 400 011	26 788 813	29 676 056	32 367 700	35 627 600

Allikas: Saue valla eelarve seletuskiri 2018, Saue valla eelarve seletuskiri 2019, Saue valla eelarve seletuskiri 2020

LIHTLITSENTS

Mina, Merilin Saalits, sünniaeg 09.06.1998,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

Alusharidusteenuse kättesaadavus Saue vallas

mille juhendaja on Maret Prits, MSc

- 1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,
- 1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja
- 1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor Merilin Saalits (allkiri)

Tartu, 24.05.2021

(kuupäev)

Allkirjastatud digitaalselt

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Maret Prits, 24.05.2021

(juhendaja nimi ja allkiri) (kuupäev)